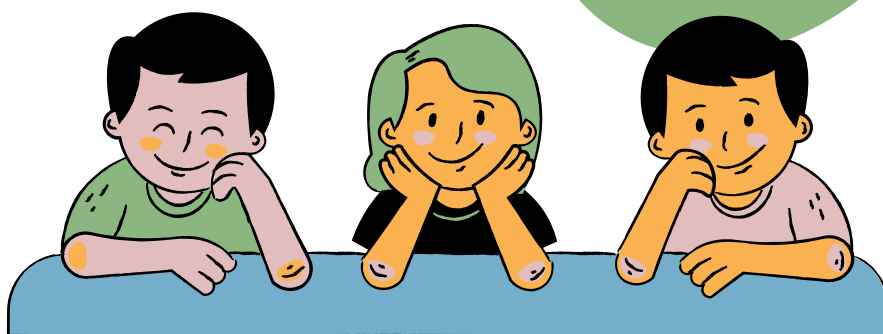

PARTIJ KIEZEN VOOR KINDEREN

MEMORANDUM

VAN DE KINDERRECHTENACTOREN
VOOR DE VERKIEZINGEN VAN 2024

Juli 2023

Inhoudstafel

01	Inleiding: Partij kiezen voor kinderen
03	Beleidscoördinatie en gegevensverzameling
05	Participatie
08	Kennisverspreiding, bewustmaking en training
11	Armoede
14	Migratie
18	Gezondheid
21	Geestelijke gezondheid
25	Handicap
28	Geweld
32	Justitie
35	Jeugdhulp
39	Jonge kinderen
42	Vrije tijd
45	Onderwijs
48	Leefomgeving
51	Klimaat
54	Internationale solidariteit

Het **Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK)** en de **Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's)** vormen de basis van dit memorandum.

Omwille van de sterke onderlinge verwevenheid van en wisselwerking tussen de artikels van het IVRK en de SDG's, hebben elk van de thematische fiches in dit memorandum betrekking op meer dan één kinderrecht en meer dan één SDG. Daarom vindt u hieronder een overzicht van alle artikelen van het IVRK en alle SDG's.

Duurzame Ontwikkelingsdoelen

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Partij kiezen voor kinderen

Wat betekent het vandaag om kind te zijn in België? Met welke uitdagingen worden zij dagelijks geconfronteerd? Waar liggen voor ons, de volwassenen, de opportuniteiten om hun leven te verbeteren? Deze nota focust op kinderrechten in België. Het presenteert cijfers, informatie en tendensen over hoe kinderrechten worden geïmplementeerd en doet concrete aanbevelingen voor politieke partijen.

Geen enkel land blijft gespaard van kinderarmoede. België is een van de rijkste landen ter wereld, maar heeft een alarmerend en groeiend aantal kinderen en tieners dat in armoede leeft. Kinderarmoede is een transversaal thema van deze nota omdat het een crisis is die dringend, structureel en gecoördineerd moet worden aangepakt. Om armoede te bestrijden heeft de Raad van de Europese Unie op 14 juni 2021 de Europese Kindgarantie aangenomen. Deze garantie verplicht de lidstaten om nationale actieplannen op te stellen en uit te voeren om armoede en sociale uitsluiting te voorkomen en te bestrijden, door kinderen in nood effectieve toegang tot een aantal essentiële diensten te garanderen: toegang tot inclusieve, gratis en hoogwaardige kinderopvang, onderwijs en gezondheidszorg; toegang tot een gezonde maaltijd elke schooldag en toegang tot degelijke huisvesting.

Deze nota identificeert vele uitdagingen voor kinderen van 0-18 jaar in België, van armoede tot de gevolgen van de vele nieuwe crisissen (COVID-19, energie, klimaat, kinderopvang, enz.). Deze uitdagingen zijn de prioriteiten van onze organisaties voor de verkiezingen van juni 2024. Deze prioriteiten zijn nauw met elkaar verbonden en interageren met elkaar. Sommige van de aanbevelingen aan de politieke partijen komen meer dan één keer aan bod of zijn gericht aan alle beleidsniveaus. Dit weerspiegelt de onderlinge afhankelijkheid van kinderrechten en benadrukt het belang van een gecoördineerd en ambitieus kinderrechtenbeleid, en van beleid dat gebaseerd is op uitgesplitste gegevens op nationaal niveau.

Het memorandum benadrukt dat de meest kwetsbare kinderen en gezinnen het zwaarst worden getroffen door de nieuwe crises en dat bepaalde groepen kinderen bijzonder kwetsbaar zijn. Maar bovenal herinnert het memorandum ons eraan dat als we deze uitdagingen niet dringend aanpakken, de gevolgen niet alleen voor deze generatie kinderen voelbaar zullen zijn, maar ook voor de generaties na ons. We weten dat het mogelijk is om kinderen minder kwetsbaar te maken voor crises. We kunnen de impact van crises op kinderen voorkomen en hen in staat stellen actie te ondernemen. Politici kunnen en moeten helpen om kinderen te beschermen en op korte termijn in hun behoeften te voorzien, maar ze moeten vooral structurele oplossingen zoeken voor uitdagingen en crises op lange termijn.

We hopen dat de politieke partijen bij de verkiezingen in juni 2024 de kant van kinderen kiezen en dat jongeren massaal gaan stemmen bij de volgende Europese verkiezingen.

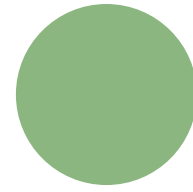
Gauthier De Wulf,
Voorzitter
La CODE

Sofia Mahjoub & Paolo De Francesco
Co-voorzitters
Kinderrechtencoalitie Vlaanderen

Christèle Devos
Algemeen Directeur
UNICEF België

Disclaimer

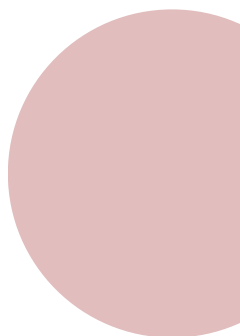
Dit memorandum bevat de **prioritaire aanbevelingen** voor kinderen, gezamenlijk opgesteld door de Coördination des ONG pour les Droits de l'Enfant, Kinderrechtencoalitie Vlaanderen en UNICEF België, **in samenwerking met alle leden van de bovenvermelde coalities**. In totaal hebben meer dan 50 kinderrechtenorganisaties bijgedragen tot het opstellen van deze nota.

De **aanbevelingen worden per thema opgelijst**. Het gaat om een selectie en omvat dus niet alle thema's die het Kinderrechtenverdrag omvat. Voor elk thema werd een aanzienlijke hoeveelheid selectie- en syntheseswerk verricht om tot de huidige vorm van het memorandum te komen. De partners zijn beschikbaar om deze aanbevelingen verder te bespreken met de voorzitters van de politieke partijen en hun studie bureaus.

Definitie van het kind

In dit memorandum verwijzen we naar "kinderen", zoals gedefinieerd in het Verdrag inzake de Rechten van het Kind van de Verenigde Naties:

Onder "kind" verstaat het Verdrag "ieder mens jonger dan achttien jaar, tenzij volgens het op een kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt."

BELEIDSCÖÖRDINATIE EN GEGEVENSVERZAMELING

Het gebrek aan opgesplitste, nationale gegevens en het gebrek aan coördinatie hebben een grote impact op het respect voor en de verwezenlijking van kinderrechten in België. Hoewel gegevens niet het hele verhaal vertellen, maken ze situaties zichtbaar die tot nu toe onder de radar bleven en waarvoor gecoördineerde actie nodig is.

CIJFERS EN VASTSTELLINGEN

- Er bestaan **drie actieplannen voor kinderrechten** in België: één voor **Vlaanderen**, één voor **Wallonië** en één voor de **Federatie Wallonië-Brussel**. Er is echter **geen gecoördineerd actieplan op nationaal niveau**.
- België heeft momenteel **drie 'verdedigers van het kind'** die de politieke en administratieve beleidsverantwoordelijken van het land regelmatig herinneren aan hun verbintenissen en verplichtingen om de situatie van kinderen te verbeteren: **twee ombudsmannen** - respectievelijk voor de Franse en Vlaamse gemeenschap, en een **bemiddelaar** voor de Duitstalige gemeenschap. Momenteel zijn hun respectieve bevoegdheden beperkt tot communautaire aangelegenheden.
- In België heeft **niet elk beleidsniveau een coördinerende minister voor kinderrechten**.
- Het **gebrek aan opgesplitste en nationale gegevens** in alle sectoren die te maken hebben met kinderen en jongeren (justitie, migratie, geweld, vrije tijd, onderwijs, handicap, geestelijke gezondheid, armoede, enz.) draagt bij aan het **onzichtbaar maken van bepaalde realiteiten** die kinderen en jongeren ervaren.
- Omdat de **complexe institutionele organisatie** van België een gecoördineerde aanpak van de uitvoering van het Kinderrechtenverdrag bemoeilijkt, richtte België in 2005 een **Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (NCRK)** op. Op het ogenblik van de publicatie van dit memorandum werkt de NCRK nog steeds met **uiterst beperkte financiële middelen** en een secretariaat van **minder dan 2 VTE's**, wat niet in verhouding staat tot de taken die haar werden toevertrouwd.

AANBEVELINGEN

Interfederaal

- **Versterk het mandaat van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (NCRK).**
 - Verzeker de goede werking en continuïteit van de NCRK door ervoor te zorgen dat het minimumkader van het NCRK-secretariaat permanent wordt ingevuld, zo nodig met vervanging;
 - Wijs een werkingsbudget toe dat overeenstemt met de reikwijdte van het mandaat van de NCRK.
- **Herzie de nationale kinderrechtenindicatoren.**
 - Wijs voldoende personeel en financiële middelen toe aan de NCRK zodat het een permanent (digitaal) instrument kan ontwikkelen en de duurzame werking ervan kan garanderen voor het plannen en opvolgen van de implementatie van de Belgische verplichtingen inzake kinderrechten. Dit instrument zou kwantitatieve en kwalitatieve opgesplitste gegevens op maat moeten verzamelen om de analyse van de situatie van alle kinderen te vergemakkelijken.
 - Verzeker de structurele deelname van het middenveld in de breedste zin van het woord, professionals en kinderen aan deze oefening.
- Gebruik de verzamelde gegevens voor het **formuleren, monitoren en evalueren van wetgeving, beleid en programma's** voor de effectieve uitvoering van het Verdrag en de bijbehorende Facultatieve Protocollen.
- Stimuleer en ondersteun **onderzoek** gericht op het verzamelen van nationale vergelijkende gegevens inzake kinderrechten.

Federaal

- Stel een **coördinerende minister voor kinderrechten** aan.
- Creëer een **netwerk van contactpunten voor kinderrechten** binnen de bevoegde en betrokken overheidsdepartementen.
- Stel een **federaal actieplan** op voor de implementatie van verplichtingen inzake kinderrechten binnen de federale bevoegdheden.

Gemeenschappen en gewesten

- Stel een **coördinerend minister voor kinderrechten** aan voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
- **Versterk de bevoegdheden** (en de middelen voor FW-B) van de kinderoombudsmannen zodat ze hun mandaat om de rechten van elk kind in België te verdedigen, effectief kunnen uitvoeren.
- Garandeer dat de ministers die verantwoordelijk zijn voor kinderrechten **voldoende middelen hebben om kinderrechten te coördineren en te implementeren**, met inbegrip van de actieplannen inzake kinderrechten.
- **Versterk de opleiding van contactpersonen** voor kinderrechten bij de bevoegde en betrokken administraties.

PARTICIPATIE

Zonder participatie kan er geen sprake zijn van burgerschap. Deze realiteit wordt algemeen aanvaard voor volwassenen, maar wordt soms als minder belangrijk voorgesteld wanneer het om kinderen en jongeren gaat. Toch is het recht van kinderen om gehoord te worden in elke beslissing die hen aangaat niet "iets extra" of een "voorrecht". Het is belangrijk om kinderen en jongeren zo vroeg mogelijk in staat te stellen om een kritische houding te ontwikkelen, hun de instrumenten aan te reiken om zichzelf te informeren en echte mogelijkheden voor participatie te creëren. Op deze manier stellen overheidsinstanties de jongste leden van de samenleving in staat om een bijdrage te leveren aan de opbouw van een samenleving waarin mensenrechten en kinderrechten beter worden gerespecteerd.

VASTSTELLINGEN

- Jongeren raken steeds meer ontgoocheld over de manier waarop volwassenen, inclusief politieke vertegenwoordigers en bedrijfsleiders, de wereld vormgeven en hen - al dan niet - zien als consumenten of toekomstige kiezers. Dit leidt tot een **groeïend wantrouwen tegenover de democratie en de instellingen**. Het is verontrustend dat dit wantrouwen neigt toe te nemen met de leeftijd van de jongeren (Forum des Jeunes, 2022).
- Het **gebrek aan een kinderen- en jongerenperspectief in de ontwikkeling van beleid** werd erg duidelijk tijdens de COVID-crisis en de maatregelen die daarmee gepaard gingen, die **vaak onvoldoende waren aangepast aan de situatie en behoeften van kinderen en jongeren** (Vlaamse Jeugdraad, 2018; Kinderrechtencommissariaat, KeKi & Kinderrechtencoalitie, 2020).
- De **school en de schoolomgeving** zijn de plaats bij uitstek om **democratische vaardigheden te leren**. Jongeren geven echter aan dat ze **niet genoeg inspraak** hebben op school, voornamelijk als het gaat om les- en examenroosters, het schoolreglement, de organisatie van activiteiten, lunchpauzes, de inrichting van de speelplaats en klaslokalen. **De leerlingenraad heeft alleen een adviserende rol en geen beslissingsbevoegdheid** (De Ambrassade, 2022).
- De **inspraak van jongeren bij hun studiekeuze is niet wettelijk verankerd**. Wanneer ouders/opvoedingsverantwoordelijken en kinderen het fundamenteel oneens zijn over de studiekeuze, is de **keuze van de ouders doorslaggevend** (TZitemzo, 2023).

CIJFERS

Recht om gehoord te worden

Van 40 bevraagde rechters geeft slechts **27%** aan altijd in te gaan op de de vraag van een kind jonger dan 12 jaar om gehoord te worden bij **echtscheidingsdossiers** (Kinderrechtencommissariaat, 2022).

Stemrecht

- Kinderen en jongeren maken ongeveer **een derde van de bevolking** uit. Zij zijn experts in 'jong zijn', maar hebben **geen stemrecht**, met uitzondering van 16- en 17-jarigen bij de Europese verkiezingen.
- **7,2%** van de Europese jongeren denkt een concrete impact te kunnen hebben op maatschappelijke kwesties. **76%** denkt geen invloed te kunnen hebben op politieke beslissingen (Moxon & Pantea, 2021).

Burgerschapsvaardigheden

47,8% van de 18-34-jarigen is voorstander van een **machtsconcentratie in de handen van één enkele leider** om het bestuur van de samenleving te verbeteren (RTBF/La Libre, 2022). Dit cijfer toont aan dat dringende actie nodig is om de **ontwikkeling van burgerschapsvaardigheden** te stimuleren, om de stijging van dit cijfer tegen te gaan en om participatie te bevorderen. Participatie is niet enkel een recht, maar wordt steeds meer gezien als een voorwaarde om de toenemende onvrede van jongeren over de politiek, en soms zelfs met de samenleving, te verhelpen.

AANBEVELINGEN

Interfederaal

- **Deelname aan het openbare leven:**
 - Verhoog het aantal contacten tussen kinderen/jongeren en politieke vertegenwoordigers, via scholen en andere kind- en jongerengerichte structuren, om de vertrouwensband tussen deze twee groepen te versterken en zo het wantrouwen van jongeren ten opzichte van de politieke wereld te bestrijden.
 - Geef 16- en 17-jarigen stemrecht. Combineer deze maatregel met informatiecampagnes gericht op jongeren via kanalen die zijn afgestemd op jongeren.
 - Garandeer kinderen en jongeren een ethische, zinvolle en duurzame participatie, gestoeld op de negen principes die het VN-Kinderrechtencomité voorschrijft.
- **Bescherming van de participatie van kinderen:**
 - Zorg voor de sterkst mogelijke wettelijke bescherming van het recht van kinderen om te participeren, zonder leeftijdsgrens.
 - Bied kinderen en jongeren effectieve rechtsmiddelen via toegankelijke en passende mechanismen.
 - Verzeker dat participatie wordt ingebouwd in besluitvormingsstructuren en beleidsvorming;
 - Verzeker dat brugfiguren, met inbegrip van jeugdwerkers en leerkrachten, voldoende tijd, ruimte en financiële middelen ter beschikking hebben om de participatie van kinderen en jongeren in formele en informele settings te ondersteunen.
- **Informatie over de participatie van kinderen:**
 - Verzeker dat kinderen en jongeren geïnformeerd worden, op een manier die past bij hun leeftijd, hun maturiteit en de omstandigheden, over de mogelijkheden die zij hebben om te participeren en welke hulpkanalen er hiervoor bestaan.

Gemeenschappen

- Onderzoek in samenwerking met kinderen, jongeren en professionals hoe het principe van participatie **sterker verankerd kan worden in decreten** met betrekking tot onderwijs, opvang, jeugd en jeugdhulp.
- Ondersteun **(de oprichting van) kind- en jeugd vriendelijke media** die door en voor kinderen en jongeren zijn gemaakt en bevorder hun aanwezigheid in de media.

Federaal & Europees

- Verzeker dat, in het kader van de verlaging van de stemgerechtigde leeftijd tot 16 jaar voor de Europese verkiezingen in 2024, **zo vroeg mogelijk duidelijke, passende en inclusieve informatie wordt verstrekt over de kwesties die bij deze verkiezingen op het spel staan**. Doe dit door middel van **uitgebreide bewustmakings- en voorlichtingscampagnes** en betrek daarbij ook zo vroeg mogelijk de vertegenwoordigende instanties van jongeren en alle andere actoren die in contact staan met jongeren.

KENNISVERSPREIDING, BEWUSTMAKING EN TRAINING

Zijn kinderen en jongeren in België zich bewust van hun rechten? Kennen en respecteren volwassenen de rechten van kinderen? Er staat veel op het spel, want van jongs af aan kunnen kinderen in hun dagelijkse leven, in hun realiteit als kind, geconfronteerd worden met de schending van rechten die in ons land gelden en die voortvloeien uit het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Het recht op bescherming tegen mishandeling, het recht op vrije tijd, het recht op non-discriminatie, het recht op gezondheid, het recht op onderwijs, enzovoort. Dit zijn allemaal rechten die hen soms heel direct raken.

VASTSTELLINGEN

- Het **kennen, bevorderen en beschermen van kinderrechten is van cruciaal belang**: het stelt kinderen en jongeren in staat hun rechten te verdedigen en toe te passen. Bovendien stelt het hen in staat om op te komen voor de rechten van anderen, zowel binnen als buiten de school. Zo heeft onderwijs over kinderrechten de discriminatie op basis van geslacht, in het bijzonder bij meisjes, helpen verminderen (UNICEF, 2014).
- Krachtens Artikel 42 van het Kinderrechtenverdrag heeft België zich ertoe verbonden de beginselen en bepalingen van het Verdrag **op grote schaal bekend te maken** bij zowel volwassenen als kinderen, door **passende middelen aan te bieden**.
- We stellen echter vast dat België **onvoldoende onderwijs aanbiedt over de rechten van het kind**. Verschillen tussen gemeenschappen over de invulling van kinderrechtenonderwijs in de basisvaardigheden kunnen leiden tot **ongelijke kennis** bij kinderen.
- Veel van de geïnterviewde jongeren in het kader van het F4YR-project vonden dat informatie over kinderrechten **veel te verspreid en moeilijk te vinden** was in België. Ze vonden dat het niet aan hen was om deze informatie te vinden en vroegen om meer gecentraliseerde informatie, vooral op school (F4YR).
- Veel leerkrachten hebben tijdens hun initiële opleiding **nooit over kinderrechten gehoord** (La CODE, 2019).

CIJFERS

Hulpverlening

De meeste kinderen en jongeren tussen 6 en 18 jaar **weten niet waar ze dicht bij huis terecht kunnen voor hulp** (UNICEF, 2021).

Kennis van kinderrechten

- **18%** van de jonge kinderen in België (tussen 2,5 en 6 jaar) is van mening dat ze **rechten hebben** (UNICEF België, september 2023).
- In 2021 gaf slechts **28,4%** van de volwassenen in België aan een hoge of gemiddelde **kennis van kinderrechten** te hebben, tegenover **30,9%** in 2019 (UNICEF België, 2021).
- **83,3%** van de meisjes tussen 4 en 6 jaar is zich bewust van het recht op **non-discriminatie op basis van geslacht** (tegenover **62,5%** van de jongens van dezelfde leeftijd) (UNICEF België, 2023).
- **100%** van de kinderen van 4 tot 6 jaar meent dat kinderen het **recht hebben om verzorgd te worden**, ook al weigert een volwassene hen te helpen (UNICEF België, 2023).

AANBEVELINGEN

Federaal

- **Versterk bijscholing in kinderrechten voor professionelen** die met of voor kinderen werken (advocaten, protection officers gespecialiseerd in asiel en migratie, voogden van niet-begeleide en gescheiden kinderen, rechters, politieagenten, gezondheidswerkers, maatschappelijk werkers, enz.)

Gemeenschappen

- **Versterk het interdisciplinair onderwijs over de rechten van het kind in alle opleidingsprogramma's en op alle onderwijsniveaus**, met duidelijke instructies en richtlijnen voor de implementatie van expliciet en transversaal onderwijs over de rechten van het kind in de teksten die het onderwijs bepalen (wetboeken, decreten, referentiekaders, leerprogramma's).
- **Versterk de initiële en voortgezette opleiding in kinderrechten voor alle beroepskrachten die rechtstreeks of onrechtstreeks met kinderen en jongeren werken.** Versterk de initiële opleiding en bijscholing in kinderrechten voor alle eerstelijnsprofessionals (leerkrachten, verzorgers, opvoeders, politieagenten, rechters, advocaten, asiel-, migratie- en gezondheidsprofessionals, maatschappelijk werkers, enz.) en een netwerk van ervaren trainers in kinderrechten opleiden om tegemoet te komen aan de groeiende vraag van professionals die met kinderen werken.
- **Maak informatie over kinderrechten toegankelijker en aantrekkelijker.** De verspreiding van informatie over kinderrechten moet worden aangepast aan kinderen en jongeren, met bijzondere aandacht voor de meest kwetsbare onder hen, waaronder kinderen en jongeren die in extreme armoede opgroeien. Het is belangrijk om tools te creëren die aangepast zijn aan elke leeftijdsgroep, met inhoud die aansluit bij onze tijd en gebaseerd is op de ervaringen van kinderen en jongeren.

ARMOEDE

Bijna drie op vier kinderen in de wereld genieten van geen enkele vorm van sociale bescherming, waardoor ze kwetsbaar zijn voor economische tegenspoed en sociale uitsluiting. In België wordt 1 kind op 5 geconfronteerd met armoede en sociale uitsluiting. Leven in armoede ontnemt kinderen hun fundamentele rechten, vermindert hun levenskansen en hun mogelijkheden om hun potentieel te bereiken. Dit gebrek aan investering in menselijk kapitaal heeft verwoestende levenslange gevolgen en ernstige implicaties voor toekomstige generaties en samenlevingen. De oorlog in Oekraïne, de algemene stijging van de kosten van levensonderhoud, de enorme stijging van de energieprijzen en de wereldwijde voedselcrisis deden het aantal kinderen en gezinnen in armoede aanzienlijk stijgen en zullen dit blijven doen.

VASTSTELLINGEN

- In België zijn er **veel drempels voor de toegang tot gratis openbare diensten** van hoge kwaliteit voor de **meest kwetsbare kinderen**, in tegenstelling tot de aanbevelingen van de Europese Kindgarantie, die in 2021 door alle lidstaten werd aangenomen.
- Door een gebrek aan overleg en langetermijnperspectieven is het **Belgisch Actieplan voor de Kindgarantie**, dat in 2022 werd goedgekeurd, **niet ambitieus genoeg** voor de dringende uitdagingen waarmee kinderen en gezinnen die in armoede leven, worden geconfronteerd.
- De **verschillende crisissen** die op elkaar volgden, vooral de energiecrisis, zouden niet zo'n impact hebben gehad op kinderen en hun families in België als er eerder **structurele beleidsmaatregelen** waren genomen om armoede te bestrijden.

De **Europese Kindgarantie** is een essentiële politieke verbintenis om kinderarmoede en sociale uitsluiting te bestrijden. Het doel is om sociale uitsluiting te voorkomen en te bestrijden door kinderen in nood effectieve toegang tot een reeks essentiële diensten te garanderen: gratis educatieve diensten en opvang voor jonge kinderen; gratis onderwijs (inclusief buitenschoolse activiteiten en ten minste één gezonde maaltijd per schooldag); gratis gezondheidszorg; gezonde voeding en adequate huisvesting.

CIJFERS

Armoede en sociale uitsluiting

- België vertoont **constante stijgingen in kinderarmoede** gemeten in 2008, 2014 en 2018 ([UNICEF Report Card 16](#)).
- **1 kind op 5** wordt in België getroffen door **armoede en sociale uitsluiting**. Dit cijfer is een onderschatting omwille van moeilijkheden om gegevens te verzamelen tijdens de COVID-periode en houdt geen rekening met de gevolgen van de huidige crisis. Recente cijfers over subjectieve armoede en aanvullende bijstand van het OCMW (voeding, schulden, huisvesting, energie) tonen een sterke toename van armoede en financiële moeilijkheden. Deze context komt bovenop de structurele oorzaken van armoede en een hoge mate van kwetsbaarheid onder kinderen die door armoede worden getroffen.
- **2.144.000 Belgen**, of **18,7%** van de Belgische bevolking, lopen het **risico op armoede of sociale uitsluiting** ([Statbel, 2023](#)).
- **13,2%** van de Belgen leeft in een huishouden met een totaal beschikbaar inkomen van minder dan **€1.366 per maand** (armoedegrens) voor een alleenstaande ([Statbel, 2023](#)).

Toegang tot basisdiensten

In de haalbaarheidsstudie over de Europese Kindgarantie wordt benadrukt dat in België **53%** van de kinderen geen toegang heeft tot **kinderopvang**; **17%** van de kinderen heeft geen effectieve toegang tot gratis **kwaliteitsonderwijs** en **3%** van de kinderen heeft te kampen met onvervulde **medische behoeften** ([Europese Commissie, 2020](#)).

AANBEVELINGEN

Interfederaal

- **Maak van de bestrijding van armoede bij kinderen en gezinnen een topprioriteit voor alle regeringsleden op alle niveaus.** Zet het hele scala aan overheidsbevoegdheden in op een gecoördineerde manier. Verzeker voldoende en structurele investeringen in de strijd tegen kinder- en gezinsarmoede, en betrek kinderen en gezinnen in armoede hierin..
- **Bescherm investeringen in kinderen altijd, zowel tijdens als na een crisis.** De COVID-19 pandemie en de huidige economische recessie hebben een aanzienlijke impact gehad op kinderen en het is van cruciaal belang om de uitgaven voor gezondheidszorg, onderwijs, sociale bescherming en andere sociale sectoren veilig te stellen. Deze uitgaven moeten eerlijk worden verdeeld, zodat ze terechtkomen bij degenen die ze het hardst nodig hebben. Economisch en fiscaal beleid moet decennialange investeringen in sociale sectoren beschermen en de gevolgen van crises (verleden, heden en toekomst) verzachten.

Federaal

- **Verzeker dat gezinnen het inkomen hebben dat ze nodig hebben om een waardig leven te leiden:** verhef dringend de laagste inkomens en uitkeringen boven de Europese armoedegrens en neem de Europese armoedegrens op in de wetgeving.
- **Investeer prioritair en op een gecoördineerde manier in een Huisvesting-Energiepact** dat kwaliteitsvolle geïsoleerde woningen garandeert voor gezinnen die in armoede leven en gezinnen uit de lagere middenklasse. Verlaag de drempels om toegang te krijgen tot betaalbare en gezonde huisvesting en om een woning te behouden.
- **Verzeker dat het actieplan voor de Kindgarantie naar behoren wordt gefinancierd, gecoördineerd, uitgevoerd, gecontroleerd en geëvalueerd** met participatie van gezinnen en kinderen die in armoede leven en andere belanghebbenden.

Gemeenschappen

- **Voer een gezondheids- en onderwijsbeleid dat echt gratis is** voor alle kinderen.
- **Garandeer toegang tot gratis kinderopvang van hoge kwaliteit** voor kinderen die armoede en sociale uitsluiting ervaren.
- **Voer een universeel beleid van gratis schoolvoeding** in voor alle of specifieke leeftijdsgroepen.

Europees

- **Herzie de EU-doelstelling voor kinderarmoede** om deze ambitieuzer te maken en af te stemmen op de verplichtingen van de lidstaten in het kader van de VN-doelstelling voor armoedebestrijding.

MIGRATIE

Het migratietraject van migranten- en vluchtelingenkinderen, in het bijzonder van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMVs), wordt steeds langer en gevaarlijker. Dit heeft een aanzienlijke impact op het psychosociale welzijn en de geestelijke gezondheid van deze kinderen en jongeren. Velen van hen worden voor en tijdens hun migratiereis geconfronteerd met geweld, traumatische gebeurtenissen, stigmatisering en discriminatie. Met deze moeilijke realiteit blijven deze kinderen en jongeren ook na hun aankomst in België geconfronteerd...

VASTSTELLINGEN

- Migranten- en ontheemde kinderen worden geconfronteerd met heel wat **uitdagingen tijdens hun doorreis, op hun bestemming en bij hun terugkeer**. Ze hebben vaak weinig of geen mogelijkheden om zich veilig te verplaatsen, alleen of met hun familie (UNICEF, 2023).
- Steeds meer kinderen en jongeren die alleen in ons land aankomen, hebben een **complex profiel**. Hun reis wordt gekenmerkt door een lange en moeilijke tijd in ballingschap, de verdwijning van dierbaren, het zien of ondergaan van geweld, verlies en veelvuldige breuken. Het is in deze context dat veel NBMVs die in België aankomen hun adolescentie doormaken en hun identiteit vormen.
- In de afgelopen jaren is een aantal NBMVs blootgesteld aan **verschillende vormen van slechte behandeling**, waaronder fysiek geweld, een gebrek aan systematische doorverwijzing naar de Dienst Voogdij en andere instanties voor kindbescherming, en een gebrek aan kennis van hun rechten en de bestaande klachtenmechanismen (VN- Comité inzake de Rechten van het Kind, 2019; DEI-Belgique, 2023).
- Het onderzoek om de **leeftijd** van NBMVs vast te stellen, is indringend en onbetrouwbaar en de beroepsprocedure is niet effectief (Platform kinderen op de vlucht, 2017).
- In België is de **detentie van gezinnen met kinderen** nog steeds mogelijk (Een kind sluit je niet op. Punt.).
- Hoewel er momenteel een eerste project voor een laagdrempelig centrum werd ontwikkeld in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, zijn er nog heel wat pistes te verkennen om **laagdrempelige opvang voor minderjarigen die dakloos zijn** structureel aan te bieden.

CIJFERS

Gedwongen ontheemden

Kinderen maken ongeveer **41%** van de **gedwongen ontheemden** uit (**minstens 36,5 miljoen kinderen**). Meer dan de helft van de vluchtelingen wereldwijd is een kind. **Eén op de acht internationale migranten is minderjarig** ([UNICEF, 2022](#)).

Aanvragers van internationale bescherming

- In 2021 vroegen **25.971** personen **internationale bescherming** aan bij de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ), waarvan **7.225 minderjarig** was. In 2022 steeg dit aantal tot **36.871**, een stijging van **42%** ten opzichte van het voorgaande jaar ([CGVS, 2022](#)).
- In 2022 werden **831 van de 2.619** personen die aan een **leeftijdstest o.b.v. bottenonderzoek** werden onderworpen door de Dienst Voogdij, als **minderjarig** beschouwd ([Dienst Voogdij, 2022](#)).

NBMVs

- In 2021 steeg het aantal aanvragers van internationale bescherming dat **verklaarde NBMV te zijn** met **82%** ten opzichte van 2020 ([CGVS, 2022](#)).
- In 2022 telde de Dienst Voogdij **6.434** personen die **vermoedelijk NBMV** zijn en die zich als zodanig in het land aanmeldden ([Dienst Voogdij, 2022](#)).
- Tussen de **5 en 20 NBMVs komen dagelijks aan of worden ontdekt** in België ([Platform kinderen op de vlucht, 2020](#)).
- Child Focus ziet het aantal meldingen van **vermiste NBMVs** elk jaar toenemen en is slechts in staat om **een kwart** van deze verdwijningsdossiers af te sluiten ([Child Focus, 2022](#)). Jaarlijks komen er meer dan **800 meldingen** binnen bij de politie. Er zijn echter geen consistente cijfers over het exacte aantal vermiste NBMVs.
- **1.249 NBMV's** wachten momenteel op de aanstelling van een **voogd** (vergeleken met **270** in januari 2022).
- Er zijn ongeveer **vijftien voogden in dienst** (twee aan Nederlandstalige kant en zeven aan Franstalige kant). Het bijzondere aan voogden in loondienst is dat ze elk tussen **20 en 25 voogdijen** op zich kunnen nemen.

AANBEVELINGEN

Interfederaal

- Verzeker de opvang van alle niet-begeleide kinderen en adolescenten, ongeacht hun leeftijd, in **kleine gemeenschapsstructuren of pleeggezinnen**.
- Zorg ervoor dat alle migranten- en vluchtelingenkinderen, al dan niet begeleid, toegang hebben tot **passende informatie** over hun rechten en rechtsmiddelen, asiel- en migratieprocedures, onderwijsmogelijkheden en het beschikbare hulp- en ondersteuningsaanbod.
- Zet een **mobiel (outreach) team** op onder leiding van FEDASIL om NMBVs die op straat leven te identificeren en te ondersteunen.
- Vergroot het aantal **laagdrempelige opvanghuizen** voor NMBVs die op straat leven.
- Stel een **samenwerkingsprotocol** op tussen de jeugdhulp en de opvangdiensten om de zorg voor kinderen in migratie die het slachtoffer zijn van geweld te bevorderen.

Federaal

- Wijzig de wetgeving om de **opsluiting van minderjarigen om migratiegerelateerde redenen** definitief te verbieden.
- Voer een nieuwe procedure in om de **leeftijd** van migranten vast te stellen van wie de minderjarigheid twijfelachtig is. Verzeker dat deze procedure multidisciplinair is en onafhankelijk is van de migratie-autoriteiten.
- Versterk de **onmiddellijke beschermingsmaatregelen** voor alle minderjarigen die als zodanig zijn aangegeven en tot het tegendeel is bewezen, zodat ze systematisch worden doorverwezen naar de Dienst Voogdij en een voogd krijgen toegewezen.
- Versterk de preventie van de **verdwijning** en diverse vormen van **uitbuiting** van NBMV (informatie, detectie, coördinatie).
- Verhoog het **aantal voogden** voor NBMVs.
- Wijzig de wetgeving om het mogelijk te maken dat jonge NBMVs die een **integratieproces** van minstens 3 jaar hebben doorlopen onder toezicht van een voogd en die ofwel door FEDASIL ofwel door de jeugdhulp worden opgevangen, automatisch een **verblijfsvergunning** krijgen.

Gemeenschappen

- **Mentaal welzijn:**
 - Versterk de geestelijke gezondheidszorg voor NBMVs en ontwikkel een trauma-sensitieve benadering van geestelijke gezondheidszorg voor hen.
 - Ontwikkel een overzicht van de beschikbare diensten voor psychosociale ondersteuning en geestelijke gezondheidszorg voor migranten- en vluchtelingenkinderen, ongeacht of ze wel of niet vergezeld zijn van hun ouder(s), en stel dit beschikbaar aan degenen die in het veld werken.
 - Verzeker publieke fondsen voor de aanwerving van meer tolken in sociale zaken.
- **Onderwijs en jeugdhulp:**
 - Formaliseer de bestaande alternatieven voor "regulier" onderwijs (decreet, subsidies, cartografie) die worden aangeboden aan laagopgeleide kinderen en jongeren in migratie.
 - Onderzoek de mogelijkheden om meer alternatieven voor het "reguliere" onderwijsaanbod aan te bieden zodat ze toegankelijk zijn voor iedereen die er nood aan heeft. Dit kan door het aanbod van alternatieven uit te breiden of door alternatieven te integreren in het "reguliere" onderwijsaanbod.

AANBEVELINGEN

Europees

- Pleit op Europees en internationaal niveau voor een migratiebeleid waarbij rekening wordt gehouden met het **belang van het kind**, met bijzondere aandacht voor NBMVs. Pleit voor het respecteren van het verbod op het terugschrijven van migranten ('**pushbacks**') in het kader van de onderhandelingen voor het Pact inzake Migratie en Asiel.

GEZONDHEID

De kindertijd is een periode van voortdurende groei, van de geboorte tot de kleutertijd en de adolescentie. Elke fase is belangrijk omdat ze gekenmerkt wordt door belangrijke veranderingen in de fysieke, psychologische, emotionele en sociale ontwikkeling, verwachtingen en normen. De gezondheidszorg en de manier waarop kinderen worden verzorgd, kunnen kinderen enerzijds beschermen of anderzijds nog kwetsbaarder maken vanwege hun speciale zorgbehoeften en afhankelijkheid. Het respect voor de kinderrechten in de sector van de (preventieve) gezondheidszorg draagt bij tot de ontwikkeling van kinderen tot hun vol potentieel en het vermijden van problemen later in het leven. De COVID-19 pandemie heeft bepaalde vorderingen in de gezondheidszorg vertraagd en heeft een grote impact gehad op de gezondheidszorgsystemen en de samenleving.

VASTSTELLINGEN

- In België worden kinderen in de gezondheidszorg **niet beschouwd volgens de definitie in het Kinderrechtenverdrag**, d.w.z. van 0 tot 18 jaar.
- Steeds meer kinderen nemen noodgedwongen de rol van **mantelzorger** op zich.
- De **ontwikkelingsfasen** van kinderen zijn cumulatief en beïnvloeden de **gezondheid**, de **mogelijkheden**, de **risico's** en de **kansen** van kinderen. Of er al dan niet aandacht wordt besteed aan hun specifieke behoeften tijdens deze stadia heeft een bewezen effect op al deze ontwikkelingsgebieden en op de manier waarop het kind deel uitmaakt van de samenleving, zowel nu als later als volwassene.
- Door kinderen en jongeren een **goede, toegankelijke en kwalitatief hoogwaardige gezondheidszorg** te bieden, wordt niet alleen de overdracht van gezondheidsproblemen van generatie op generatie voorkomen, maar wordt ook een goede gezondheid gedurende het hele leven ontwikkeld.
- In dit opzicht is de ontwikkeling waarbij **gezondheidszorgberoepen steeds breder worden ingevuld** zonder in te zetten op **specifieke kindgerichte competenties**, uiterst verontrustend.

CIJFERS

Ziekenhuisopnames

- Kinderen die in de **armste wijken** wonen, lopen het **grootste risico** om in het ziekenhuis te worden opgenomen, om gebruik te maken van spoedeisende hulp en om te worden opgenomen of te verblijven in psychiatrische zorgvoorzieningen (Christelijke Mutualiteiten, 2022).
- **7,7%** van de kinderen in België wordt jaarlijks in een **ziekenhuis** opgenomen (De Specialist, 2023).
- Jaarlijks zijn er **158.865 ziekenhuisopnames** van kinderen in België (De Specialist, 2023).

Vaccinaties

Het vertrouwen in de **routinevaccinaties** in België daalde na de COVID-19-pandemie van **87,3%** naar **71,9%** (UNICEF, 2023).

Luchtvervuiling

- **Luchtvervuiling** is verantwoordelijk voor **meer dan 1.200 vroegtijdige sterfgevallen per jaar** bij mensen jonger dan 18 jaar in Europa, en verhoogt het risico op ziekte op latere leeftijd aanzienlijk (European Environment Agency, 2023).
- Luchtvervuiling is ook verantwoordelijk voor een **laag geboortegewicht, astma, verminderde longfunctie, luchtweginfecties en allergieën** bij kinderen en adolescenten, evenals een verhoogd risico op chronische ziekten op volwassen leeftijd (European Environment Agency, 2023).

Gezondheidsproblemen

- **7,8%** van de kinderen in België leeft met **verhoogde bloeddruk** (UNICEF, 2022).
- Naar schatting **één op de 5** kinderen in België heeft **overgewicht** (World Obesity, 2023).
- Er zijn jaarlijks **1.857.754 ambulante pediatrie consultaties** in België (De Specialist, 2023).

Bevoegde beleidsmakers

België telt maar liefst **8 ministers** en een **staatssecretaris** bevoegd voor **gezondheidsgerelateerde zaken**.

AANBEVELINGEN

Interfederaal

- **Zie toe op de naleving van de rechten van alle zieke kinderen (0-18 jaar)** door een volledige en onvoorwaardelijke implementatie van het Kinderrechtenverdrag en het EACH charter.
- **Versterk de maatregelen voor kinderen van wie de ouder of voogd ziek is.**
- **Maak zorgstelsels veerkrachtiger**, zodat ze het hoofd kunnen bieden aan noodsituaties op het gebied van de volksgezondheid en de vele bedreigingen voor de gezondheid van kinderen (pandemieën, vervuiling, klimaatverandering). Versterk de coördinatie van inspanningen om universele toegang tot hoogwaardige, inclusieve en gratis gezondheidszorg voor alle kinderen te bereiken, inclusief de meest uitgesloten kinderen.

Federaal

- Maak werk van een **masterplan pediatrie teneinde ieder kind en elke jongere toegang te geven tot een kwalitatieve (preventieve) gezondheidszorg** door toe te zien op de volgende aspecten:
 - **Erken medisch pediatrische subspecialisaties** en volg hierbij de positieve adviezen van de Hoge Gezondheidsraad, zodat rekening kan worden gehouden met de specifieke noden van kinderen in de zorg.
 - Zorg ervoor dat de **ziekenhuiswet** in die mate wordt aangepast dat ieder kind, van 0 tot en met 18 jaar en zonder uitzondering, terecht kan bij **kindspecifieke gezondheidsdiensten** en wordt behandeld door zorgverstrekkers die voldoende beschikken over **kindspecifieke zorgcompetenties**.
 - Maak van kinderen en jongeren een **aparte en specifieke groep bij de herziening van de wet op de patiëntenrechten**.

Gemeenschappen

- Zet in op **preventie van gezondheidsproblemen** bij kinderen door toe te zien op een **nauwere samenwerking tussen verschillende kindgerichte sectoren** (bijvoorbeeld kinderopvang, vrijetijdsbesteding, onderwijs, mentale gezondheidszorg, preventieve gezondheidszorg, jeugdhulp, etc...) teneinde hogere zorgnood op latere leeftijd te vermijden en op lange termijn te kunnen besparen.
- Zet in op de **ontwikkeling van kindgerichte competenties** bij zowel kinderverpleegkundigen als pediaters door te investeren in de opleiding van **in kinderen gespecialiseerde professionals**. Zorg er op die manier voor dat kinderen worden behandeld en verzorgd door medisch, verpleegkundig en ander personeel dat speciaal voor de zorg aan kinderen is opgeleid.
- Zorg voor een **betere coördinatie van de verschillende bevoegdheidsniveaus**: dit betreft zowel de samenwerking tussen verschillende kabinetten en administraties die bevoegd zijn voor gezondheid, welzijn en kinderen en jongeren, als de samenwerking tussen de gezondheidssector en andere sectoren.

Europees

- Zet in op een **gecoördineerd dataverzamelingssysteem** gebaseerd op **ACEs (Adverse Childhood Experiences)** bij kinderen en jongeren en stel op basis daarvan een **Europees actieplan** op om elk kind in Europa een betere gezondheid te garanderen.

GEESTELIJKE GEZONDHEID

De geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren staat wereldwijd onder druk, ook in België. Nochtans is een goede mentale gezondheid van essentieel belang om op te groeien, en om je vol potentieel te bereiken. Depressie alleen al zal de komende tien jaar de vaakst voorkomende ziekte worden. De helft van alle geestelijke aandoeningen ontstaat voor de leeftijd van 14 jaar, maar de meeste gevallen, hoewel behandelbaar, blijven onopgemerkt en onbehandeld. Alle kinderen en adolescenten, maar ook hun ouders en verzorgers, lopen het risico om op een bepaald moment in hun leven last te krijgen van geestelijke gezondheidsproblemen.

VASTSTELLINGEN

- De laatste jaren is de **toegang** tot de geestelijke gezondheidszorg deels **verbeterd** dankzij de middelen die door de verschillende overheidsniveaus ter beschikking werden gesteld. Het onderwerp geestelijke gezondheid wordt ook steeds meer **bespreekbaar**, mede dankzij de aandacht die tijdens de **coronapandemie** aan dit onderwerp werd besteed.
- Desondanks blijft het voor veel kinderen en jongeren **moeilijk** om te praten over hun problemen wanneer ze zich minder goed voelen, en blijkt het **vinden van de gepaste hulp niet evident**. Kinderen zijn **niet op de hoogte van het bestaande en diverse aanbod** aan gezondheidsdiensten, en wanneer ze toch hun weg vinden, stoten ze vaak op lange **wachlijsten** (UNICEF België, 2022).
- Ook op het vlak van preventie van mentale gezondheidsproblemen is er nog wat ruimte voor verbetering. Te veel kinderen en jongeren geven aan **geen luisterend oor** te vinden tijdens de vroege stadia van hun problemen, waardoor deze soms escaleren. De aanwezigheid van laagdrempelige, gratis en kwaliteitsvolle zorg dicht in de buurt van waar kinderen en jongeren zich bevinden, zou hier soelaas kunnen bieden (UNICEF België, 2022).

CIJFERS

Antidepressiva

Steeds meer kinderen krijgen **antidepressiva** voorgeschreven. In België gaat het om **0,5%** van alle 0-18-jarigen (Studiedienst van de Christelijke Mutualiteiten, nog niet gepubliceerd onderzoek).

Mentale gezondheidsproblemen

- **16,3%** van de kinderen en jongeren in België tussen 10 en 19 jaar lijdt aan een **mentale gezondheidsaandoening** volgens de definitie van de WHO (UNICEF, 2021).
- Wereldwijd leeft **één kind op vier** met een **ouder met een mentale gezondheidsaandoening** (UNICEF, 2021).

Zelfdoding

Zelfdoding is de **vaakst voorkomende doodsoorzaak** bij jongeren tussen 15 en 29 jaar (Naar een gezond België).

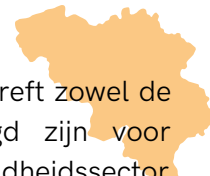
CLB

Los van de COVID-19 contact tracing kwamen **668 777** leerlingen tijdens schooljaar 2021-2021 in contact met hun CLB. Dit is **55%** van de schoolpopulatie (CLB, Jaarverslag 2021-2022).

AANBEVELINGEN

Interfederaal

- Zet in op een **betere coördinatie van de verschillende bevoegdheidsniveaus**: dit betreft zowel de samenwerking tussen verschillende kabinetten en administraties die bevoegd zijn voor gezondheid, welzijn en kinderen en jongeren, als de samenwerking tussen de gezondheidssector en andere sectoren. Beleidsmakers mogen zich niet laten beperken door de grenzen van hun beleid en bevoegdheden. Mentaal welzijn is immers niet enkel een taak van de geestelijke gezondheidszorg, maar moet sectoroverschrijdend (bijvoorbeeld kinderopvang, vrijetijdsbesteding, onderwijs, mentale gezondheidszorg, preventieve gezondheidszorg, jeugdhulp, etc...) worden bekeken.

Federaal

- **Investeer in een gedesaggregeerd dataverzameling** op vlak van geestelijke gezondheid, met specifieke en prioritaire aandacht voor kinderen en jongeren, alsook voor de allerjongsten (0-10 jaar) onder hen. Zorgverleners en diensten moeten ondersteund worden om op een geharmoniseerde manier gegevens te verzamelen a.d.h.v. geüniformiseerde indicatoren over het gebruik van diensten, de geestelijke gezondheidstoestand van de bevolking en de prevalentie van specifieke problematieken zoals bv. zelfdoding, de zorgtrajecten, de hefboomen en belemmeringen om toegang te vinden tot hulp, enz.
- Zorg ervoor dat het voorschrijven van **geneesmiddelen** voor **kinderen met aandachtstekortstoornissen of depressie alleen wordt gebruikt als laatste redmiddel**, en dat kinderen en hun ouders goed worden **geïnformeerd** over de mogelijke **bijwerkingen** van een dergelijke medische behandeling en over niet-medische alternatieven.

Gemeenschappen

- Maak van **scholen een partner in het mentaal welzijn** van kinderen en jongeren. Doorbreek het stigma door ervoor te zorgen dat kinderen en jongeren op school en tijdens de lessen de kans krijgen om te praten over wat hen bezighoudt, en pas de lesprogramma's hieraan aan. Zorg ervoor dat leerkrachten en schoolpersoneel weten bij welke diensten ze terecht kunnen als een kind of jongere gespecialiseerde hulp nodig heeft. Zorg ervoor dat leerkrachten en schoolpersoneel weten met welke diensten ze contact moeten opnemen als ze zich zorgen maken over de geestelijke gezondheid van een kind of jongere. Ga hierbij sectoroverschrijdend te werk (samenwerking CLB's, eerstelijnszorg, gespecialiseerde hulp, jeugdwerk, jeugdhulp, etc.)
- Investeer in de **preventie van geestelijke gezondheidsproblemen** van kinderen en jongeren door gratis en kwaliteitsvolle psychologische zorg te voorzien dicht bij de leefomgeving van kinderen en jongeren. Zorg er bovendien voor dat het bestaande aanbod makkelijker te vinden en te begrijpen is door kinderen en jongeren door een gecentraliseerd overzicht te voorzien.
- Investeer in de **opleiding / bewustmaking / uitrusting** van eerstelijnsverleners op het gebied van geestelijke gezondheid: in de basisopleiding van leerkrachten, artsen, enz. moet informatie over geestelijke gezondheid worden opgenomen. Integreer de dimensie geestelijke gezondheid, gebaseerd op een specifieke benadering van de ontwikkeling van kinderen en jongeren, in het basisopleidingsprogramma van iedere toekomstige professional die in contact zal komen met kinderen.

AANBEVELINGEN

Europees

- De geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren moet zowel op EU- als op nationaal niveau **prioriteit** krijgen. Uit gegevens blijkt duidelijk dat aan deze bevolkingsgroep veel meer en gerichte aandacht moet worden besteed ([UNICEF, 2023](#)).

HANDICAP

Hoewel kinderen en jongeren met een handicap het recht hebben om volwaardig deel te nemen aan de samenleving en om hiertoe van de gepaste ondersteuning te genieten, zijn er heel wat drempels die hun inclusie in de weg staan. Door de ondertekening van het Kinderrechtenverdrag en het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (VRPH) heeft België zich ertoe verbonden om de inclusie van kinderen met een handicap te bevorderen en segregatie tegen te gaan. In 2019 maande het VN- Kinderrechtencomité de Belgische overheden dan ook aan om dringend maatregelen te nemen voor de verwezenlijking van de rechten van kinderen met een handicap.

VASTSTELLINGEN

- De verschillende Belgische overheden ondernemen onvoldoende actie om de **deinstitutionalisering van kinderen en jongeren met een handicap** te bewerkstelligen. Er wordt meer financiering voorzien voor instellingen voor personen met een handicap dan om inclusie te faciliteren ([UNIA, 2021](#)).
- **Nationale gegevens, uitgesplitst naar type handicap en naar leeftijdsgroep, ontbreken.** Dit draagt ertoe bij dat kinderen met een handicap **onzichtbaar** worden, wat hun **kwetsbaarheid voorrechtenschendingen** vergroot.
- België is **Europees koploper in het aandeel leerlingen dat in het buitengewoon onderwijs les volgt.** Kinderen en jongeren met een handicap en bijzondere noden hebben **onvoldoende toegang tot het reguliere onderwijs.** Schoolgebouwen zijn vaak niet of onvoldoende toegankelijk voor leerlingen met een fysieke handicap. Bovendien kunnen leerlingen met een handicap in het reguliere onderwijs vaak niet op de **nodige ondersteuning en voldoende redelijke aanpassingen** rekenen. Het buitengewoon onderwijs voorziet in meer begeleiding op school, terwijl ouders van kinderen in het reguliere onderwijs zelf op zoek moeten naar bijkomende ondersteuning en deze ook zelf moeten financieren ([UNIA, 2021](#) ; [Kinderrechtencoalitie, 2022](#)).
- In Vlaanderen werd het M-decreet, dat inclusief onderwijs moest bewerkstelligen, getransformeerd in het **Decreet Leersteun** (2023). Volgens dit decreet mag een school weigeren om een leerling in te schrijven als ze kan aantonen dat de benodigde aanpassingen disproportioneel zijn ([Departement Onderwijs en Vorming](#)).

CIJFERS

Persoonlijk AssistentieBudget (PAB)

- In 2021 maakten **8516** minderjarigen in Vlaanderen gebruik van hulp uit een **MultiFunctioneel Centrum (MFC)**, terwijl **1522** een **Persoonlijk AssistentieBudget (PAB)** hadden ([VAPH, 2022](#)).
- Eind december 2022 stonden **1.478** kinderen en jongeren in Vlaanderen op de **wachlijst voor een Persoonlijk AssistentieBudget (PAB)** ([Vlaams Parlement, 2023](#)).

Buitengewoon onderwijs

- In België volgt **6% van het totaal aantal leerlingen** les in het **buitengewoon onderwijs** (kleuteronderwijs niet meegeteld) ([European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2022](#)).
- Meer dan **50.000** kinderen en jongeren in **Vlaanderen** en **36.285** kinderen en jongeren in **FW-B** gaan naar het **bijzonder kleuter-, basis- of secundair onderwijs** ([VRT, 2022](#); [FW-B, 2022](#)).

AANBEVELINGEN

Federaal

- Stem de sociale bescherming in onze sociale zekerheidsstelsels af op de realiteit van ouders die minder werken omwille van **zorg- en ondersteuningstaken**.
- Herbekijk de **normen voor voltijds werken** zodat de combinatie met zorg- en ondersteuningstaken mogelijk is.

Gemeenschappen

- Realiseer het **grondwettelijke recht op volledige inclusie** van personen met een handicap in de samenleving, inclusief het recht op redelijke (en idealiter "universele") aanpassingen. In het bijzonder voor het beleidsdomein onderwijs: zorg ervoor dat alle kinderen met een handicap toegang hebben tot het reguliere onderwijs zonder meerkost voor de ouders. Stimuleer en ondersteun het doorvoeren van **redelijke aanpassingen** van de schoolinfrastructuur, het schoolvervoer en plaatsen waar kinderen en jongeren hun vrije tijd doorbrengen (o.a. de infrastructuur van vrijetijdsorganisatoren en de publieke ruimte).
- Maak het **recht op persoonlijke assistentie** waar door onder meer individuele budgetten voor persoonlijke assistentie toe te kennen zonder wachttijd, sensibiliseringscampagnes te organiseren over de waarde van persoonlijke assistentie en de job van persoonlijke assistent, en de budgethoogtes beter af te stemmen op een voldoende verloning van persoonlijke assistenten. Zorg voor minstens een gelijke overheidsinvestering voor wie met persoonlijke assistentie werkt als wie ondersteuning krijgt van een collectieve zorgaanbieder.
- Maak werk van een **transitieplan** om de **institutionalisering** van kinderen en jongeren met een handicap geleidelijk af te bouwen en voldoende middelen in te zetten om inclusie te verwezenlijken. Begeleid de collectieve zorgaanbieders om van de huidige situatie met veel capaciteit in verblijf en dagopvang te evolueren naar minder capaciteit, om de rechten van de kinderen die er nog beroep op doen te beschermen. Geef kinderen en jongeren (en/of hun ouders) die nu beroep doen op een collectieve zorgaanbieder het **budget voor hun ondersteuning in eigen handen** (of stel hen in staat om deel te nemen aan het beheer van dit budget).

Europees

- Stem de **Guidelines over Deinstitutionalisering** af op de aanbevelingen van het European Network on Independent Living (ENIL).
- Besteed **EU-fondsen** gericht op personen met een handicap aan de ondersteuning van en de omschakeling naar een inclusieve samenleving.

GEWELD

Kinderen en jongeren hebben het recht om beschermd te worden tegen alle vormen van geweld. Toch worden zij nog te vaak met geweld geconfronteerd. Geweld tegen kinderen en jongeren kan bestaan uit verbaal, fysiek, psychisch en/of seksueel geweld en/of verwaarlozing, en tast hun integriteit en ontwikkeling aan. Ook wanneer een kind of jongere getuige is van geweld dat wordt gepleegd tegen iemand anders, bijvoorbeeld binnen de gezinscontext, is dit schadelijk voor diens ontwikkeling. Bovendien worden kinderen in kwetsbare situaties (migratie, armoede, handicap, LGBTQIA+, enz.) extra blootgesteld aan het risico op geweld, waaronder institutioneel geweld. Dit type van geweld is ook een verborgen dimensie van armoede: er wordt daarom weinig aandacht aan besteed, ook al heeft het een grote impact op kinderen en hun gezinnen.

CIJFERS EN VASTSTELLINGEN

Mishandeling

- In **FW-B** ontvingen de teams van SOS Enfants **7038** meldingen over **kindermishandeling** in 2021, waarvan **66%** over vermoede of bewezen feiten en **25%** over verontrustende contexten (ONE, 2022). De **Vlaamse** Vertrouwenscentra Kindermishandeling ontvingen in 2021 **7535** meldingen van kindermishandeling over in totaal **10.070** kinderen en jongeren in Vlaanderen en Brussel (Vlaams Expertisecentrum Kindermishandeling, 2022).
- Bijna **7 op de 10** kinderen was slachtoffer van psychisch **geweld in de sport**, **1 op de 2** was slachtoffer van fysiek geweld en **een kwart** van de kinderen van rechtstreeks seksueel geweld (dus exclusief indirect geweld zoals seksuele intimidatie) (CASES, 2021).

Misbruik en uitbuiting

- Van al wie wordt opgevangen in een **Zorgcentrum na Seksueel Geweld** is meer dan **1 op de 3** minderjarig. **13,5%** is jonger dan 12 jaar (De Morgen, 2023).
- **Seksuele uitbuiting** van kinderen neemt toe in **FW-B**. **66%** van de maatschappelijk werkers die door ECPAT België werden ondervraagd, zeiden dat ze zich niet in staat voelden en/of niet over voldoende kennis beschikten om een geval van seksuele uitbuiting bij de minderjarigen met wie ze werkten op te sporen, en **77%** zei niet te weten welke stappen ze moesten ondernemen als het werd vastgesteld (ECPAT, 2023).

- Een efficiënte aanpak van de toenemende **verspreiding van beelden van minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik** wordt bemoeilijkt door de grensoverschrijdende aard van dit probleem. De stap naar de politie is vaak een hoge drempel voor slachtoffers en niet alle platforms zijn uitgerust met rapporteringsmechanismen. We kennen de omvang van het probleem niet in België, omdat veel slachtoffers niet gekend zijn en omdat er geen centralisatie is van meldingen (Child Focus, 2022).

Zogenaamd opvoedkundig geweld

- Respectievelijk **51% en 25% van de volwassen Belgen** vinden een tik geven en een pak slaag geven een gepaste sanctie binnen de opvoeding. Uit dezelfde enquête blijkt dat **2 op de 10 respondenten** sancties zoals het onthouden van maaltijden of het opsluiten in de kelder gepast vinden (Défense des Enfants International Belgique, 2020).
- Hoewel onderzoek aantoont dat elke vorm van geweld in de opvoeding schadelijke gevolgen kan hebben voor kinderen, behoort België tot **één van de drie** enige EU- landen die nog geen specifiek verbod op **zogenaamd gangbaar opvoedkundig geweld** in haar wetgeving heeft verankerd (FIRM, 2022).

Genitale verminking bij vrouwen en meisjes

- Kinderen met een migratieachtergrond die **op vakantie gaan in hun land van herkomst, keren soms niet terug** omdat ze worden onderworpen aan gedwongen huwelijken, vrouwelijke genitale verminking, misbruik om hen te straffen voor gedragingen die niet in overeenstemming met de eer van de familie worden geacht enz. (GAMS, 2021).
- In België hebben **35.459** meisjes en vrouwen **genitale verminking** ondergaan of lopen ze het risico dit te ondergaan, waarvan **12.730** minderjarigen. De meerderheid onder hen woont in het **Vlaamse Gewest** (Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen, 2022).

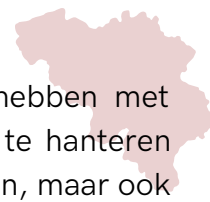
Pesten en intimidatie

- **91%** van de Belgische meisjes en **28%** van de Belgische jongens was al slachtoffer van **seksuele intimidatie**. Slechts uitzonderlijk wordt er klacht neergelegd bij de politie (Plan International België, 2019).
- Volgens de Nederlandstalige Belgische versie van de internationale studie "Health Behaviour in School-aged Children (HBSC)" is **1 op de 5 Vlaamse** kinderen al **slachtoffer geweest van pesten** (HBSC, 2022). De HBSC-enquête aan Franstalige zijde is in januari 2022 van start gegaan en de cijfers zouden binnenkort beschikbaar moeten zijn.

AANBEVELINGEN

Interfederaal

- Stimuleer alle organisaties en instellingen die direct of indirect contact hebben met kinderen om een **kinderbeschermingsbeleid** (Child Protection Policy, CPP) te hanteren dat is afgestemd op hun behoeften, niet alleen om de kinderen te beschermen, maar ook om de leidinggevenden (beroepskrachten of vrijwilligers) te ondersteunen bij het creëren van een zorgzame, beschermende en veilige omgeving. Verzekert dat professionals worden opgeleid, ondersteund en uitgerust om een CPP op te stellen en uit te voeren.
- Verzekert de **coherentie tussen de verschillende overheidsniveaus** in de strijd tegen seksuele uitbuiting van minderjarigen, in het bijzonder door de resultaten van het werk van de Mensenhandelcommissie van het Federale Parlement (gepubliceerd op 08/03/23) te integreren.

Federaal

- Veranker een **verbod op zogenaamd gangbaar opvoedkundig geweld** in het Burgerlijk Wetboek.
- Versterk de **cyber crime units** van de politie (middelen, mensen, technologieën) voor een meer doeltreffende aanpak van digitaal geweld.
- Organiseer een rondetafel met het oog op het ontwikkelen van een **duidelijke strategie en een wettelijk kader** omtrent de problematiek van kinderen met een migratieachtergrond die **niet terugkeren van hun land van herkomst** na een schoolvakantie en er worden onderworpen aan gendergerelateerd geweld. Harmoniseer de 'good practices' die werden ontwikkeld inzake deze problematiek in verschillende sectoren.

Gemeenschappen

- Ontwikkel **bewustmakings- en preventiecampagnes over geweldloze opvoeding** gericht op kinderen, ouders en beroepsbeoefenaars in de kinderopvang. Garandeer het recht op **participatie** van kinderen bij de ontwikkeling van preventieve tools en activiteiten.
- Vergroot de bekendheid bij het grote publiek van de problematiek van **gendergerelateerd geweld en seksuele intimidatie** en van het noodnummer **1712** voor vragen over geweld, misbruik en mishandeling van kinderen.
- Blijf inzetten op de bestrijding van **pesten**, met inbegrip van onlinepesten. Zet in op preventie, vroegtijdige opsporing, het empoweren van kinderen en professionals, het opstellen van interventieprotocollen en het aannemen van geharmoniseerde richtlijnen met betrekking tot het verzamelen van gegevens hierover.
- Versterk de **preventie** van online geweld via het onderwijs. Stimuleer scholen om een **beleid rond online veiligheid** uit te werken, in samenwerking met politie, de CLBs in Vlaanderen en de CPMS in FW-B, en middenveldorganisaties. Integreer **mediawijsheid** in de Vlaamse onderwijsdoelen van het basisonderwijs voor kinderen vanaf acht jaar.

AANBEVELINGEN

- Verplicht alle eerstelijnswerkers om een opleiding over seksuele uitbuiting en kinderhandel te volgen. Systematiseer een geharmoniseerde en uitgesplitste **registratie van vermoedelijke of bewezen gevallen van seksuele uitbuiting van kinderen** (ten minste op het niveau van politie, justitie en jeugdzorg). Implementeer een duidelijk **protocol voor de doorverwijzing, zorg en ondersteuning** van minderjarige slachtoffers van seksuele uitbuiting, en verbeter het bestaande **mensenhandelprotocol**.

Europees

- Zorg voor een **goede doorstroming** van gedetecteerde problemen en good practices (bijvoorbeeld inzake strafrechtelijk beleid) tussen het lokale, regionale, federale én internationale niveau.
- Ontwikkel wetgeving die **dezelfde regels oplegt voor elke elektronische speler** inzake de aanpak van de **verspreiding van beelden van minderjarige slachtoffers van seksueel misbruik**. Voorzie sancties in geval van niet-naleving. Richt een **Europese regulator** op die Service Providers ter verantwoording kan roepen.

JUSTITIE

Kinderen en jongeren die met justitie in aanraking komen, komen vaak terecht in een wereld van volwassenen die zij niet goed begrijpen en die hen niet begrijpen. Minderjarigen kunnen er daarom niet altijd op vertrouwen dat hun rechten worden gerespecteerd binnen justitie. Het rechtssysteem is niet altijd in staat om minderjarigen te beschermen of kan zelfs een bron van secundair slachtofferschap zijn. Het internationale rechtskader, in het bijzonder het Kinderrechtenverdrag en de Richtsnoeren over kindvriendelijke justitie, vereist de ontwikkeling van "kindvriendelijke justitie". Dit betekent dat justitie de participatie van kinderen en jongeren garandeert, rekening houdt met hun belangen, hun waardigheid respecteert, niet discrimineert en de procedurele rechten van kinderen en jongeren respecteert. Hoewel er in België op dit gebied reeds opmerkelijke vooruitgang is geboekt, vinden er nog steeds ernstige schendingen van kinderrechten plaats binnen justitie.

VASTSTELLINGEN

- Volgens artikel 40 van het Kinderrechtenverdrag mag **vrijheidsberoving van een kind** enkel worden gebruikt als **laatste redmiddel** en voor een **zo kort mogelijke periode**. In België wordt vrijheidsberoving echter zelden als laatste redmiddel gebruikt.
- Ondanks de **recente hervormingen van het jeugdrecht** in de Franse Gemeenschap, de Vlaamse Gemeenschap en door de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, wordt **uithandengeving nog steeds toegepast in alle gemeenschappen**. Dit is echter **in strijd met alle internationale normen inzake jeugdrecht en in het bijzonder met het Kinderrechtenverdrag (artikel 40)**, omdat een minderjarige op die manier berecht kan worden alsof hij een volwassene is en strafrechtelijke sancties opgelegd kunnen worden.
- In België vragen sommige jongeren om **meer dialoog met de politie als preventieve maatregel**. In sommige gemeenten en scholen gebeurt dit al. In sommige gevallen neemt de politie een **educatieve houding** aan ten opzichte van de jongsten en gaat ze in dialoog met hen. Maar deze goede praktijken zijn verre van algemeen bekend of wijdverspreid in België.

CIJFERS

Gemeenschapsinstellingen

- Ongeveer **1.700** jongeren werden tussen 2013 en 2016 opgesloten in **Gemeenschapsinstellingen** (GI) of **Institutions publiques de protection de la jeunesse** (IPPJ) omdat ze worden/werden beschuldigd van of veroordeeld voor een strafbaar feit ([NCRK, 2017](#)).

Uithandengevingen

Er bestaan **geen cijfers** over **uithandengevingen** door jeugdrechters, noch over verwijzingen van minderjarigen door de openbare aanklager naar **rechtbanken voor meerderjarigen**. De enige cijfers die beschikbaar zijn, zijn die van het centre communautaire pour mineurs dessaisis (CCMD), die de realiteit van de uithandengevingen slechts gedeeltelijk weerspiegelen.

Ongegronde politiecontroles

Talrijke getuigenissen van kinderen en jongeren die in 2021 verzameld werden, suggereren dat **ongegrunde politiecontroles frequent** zijn, dat ze vooral gericht zijn op achtergestelde buurten en dat deze "identiteitscontroles" soms gepaard gaan met andere, meer intrusieve praktijken. Tijdens demonstraties die plaatsvonden tijdens de lockdown omwille van corona, getuigden kinderen die gearresteerd en vastgehouden werden over discriminerende, gewelddadige en beledigende praktijken omdat ze deelnamen aan een demonstratie of zich aan de rand ervan bevonden ([NCRK Adviesorgaan, 2021](#)).

AANBEVELINGEN

Federaal

- **Ratificeer het Optioneel Protocol bij het VN-Verdrag tegen Foltering (OPCAT)** en zet een nationaal preventief mechanisme op met voldoende personeel en juridische en financiële middelen om te zorgen voor onafhankelijk en onpartijdig extern toezicht op alle plaatsen waar personen van hun vrijheid worden beroofd, met inbegrip van minderjarigen, overeenkomstig de vereisten van het OPCAT.
- **Zet in op gegevensverzameling over de vrijheidsberoving van kinderen en jongeren.** Implementeer de aanbevelingen van de wereldwijde VN-studie over kinderen die van hun vrijheid zijn beroofd om het aantal kinderen in detentie effectief te verminderen.
- **Neem artikel 36bis van de wet van 1965 op in artikel 606 van het Wetboek van Strafvordering** om te voorkomen dat minderjarigen in gevangenissen voor volwassenen terecht komen.
- **Verbeter de regelgeving en procedures van de politie** zodat ze de rechten, integriteit en overlevingskansen van kinderen garanderen. Zorg voor een strikte beperking op elke mogelijkheid om kinderen op te sluiten. Ga misbruik van controles tegen en verzamel er systematisch gegevens over. Implementeer preventieve maatregelen die samen met minderjarigen zijn ontworpen. Houd rekening met de belangen van het kind bij de organisatie van operaties die gevolgen voor hen kunnen hebben (bijvoorbeeld operaties die verband houden met migratie). Leid politieagenten adequaat op inzake kinderrechten en het werken met kinderen en jongeren.

Gemeenschappen

- Hervorm de regionale wetgeving inzake jeugdbescherming om een **einde te maken aan uithandengeving**.

Europees

- Ondersteun en stimuleer **veilige, kindvriendelijke, toegankelijke en inclusieve justitie**. Verzeker dat de stem van kinderen wordt gehoord in alle procedures die hen aanbelangen.
- Pleit voor beleid dat het **aantal kinderen dat van hun vrijheid wordt beroofd in Europa radicaal vermindert**. Ondersteun in het bijzonder alternatieven voor institutionalisering en verbied detentie omwille van migratie.

JEUGDHULP

Kinderen en jongeren (voornamelijk zij die kwetsbaar zijn en/of zich in een onveilige situatie bevinden) hebben recht op gespecialiseerde preventie, bijstand en bescherming georganiseerd door de gemeenschappen. Deze hulp en bescherming moeten gebaseerd zijn op het principe van bemiddeling en vrije wil, met een minimum aan gedwongen hulp. Bovendien moeten de administratieve en gerechtelijke autoriteiten ervoor zorgen dat de onttrekking van een kind of jongere uit zijn/haar/hun leefomgeving een laatste redmiddel is, van de kortst mogelijke duur en onderworpen aan periodieke herziening in het licht van de belangen van het kind.

Ten aanzien van kinderen in conflict met de wet moeten de bevoegde autoriteiten een sociaalpedagogische in plaats van een repressieve aanpak garanderen. Beleid inzake jeugdrecht moet in de eerste plaats gericht zijn op de sociale (re)integratie van jongeren en hun emancipatie. Vrijheidsberoving mag alleen worden gebruikt als laatste redmiddel en voor de kortst mogelijke tijd.

VASTSTELLINGEN

- Armoedebestrijdingsorganisaties merken op dat de **plaatsing van kinderen uit gezinnen die in armoede leven** - soms al vanaf de geboorte - vaak voorkomt. Dit is vaak een intergenerationele ervaring en een bron van trauma's en groot lijden, zowel voor de kinderen als hun gezinnen.
- Deze organisaties merken ook op dat **eerstelijnsdiensten moeilijk toegankelijk blijven** en vaak **maatregelen aanbieden die ontoereikend zijn**, en niet beantwoorden aan de behoeften en wensen van zeer arme gezinnen. De vereisten en criteria van deze diensten verschillen soms sterk van die van de jeugdhulp. De "**koelkastparadox**" is hier een duidelijke illustratie van: de koelkast moet leeg zijn om hulp te krijgen van het OCMW, maar moet vol zijn als er een bezoek vanuit de jeugdhulp plaatsvindt. Deze gezinnen ervaren **grote onzekerheid op alle levensdomeinen** (inkomen, huisvesting, onderwijs en opleiding, gezondheid, toegang tot diensten, enz.), waardoor zowel jongeren als volwassenen **bepaalde toegang tot alle mensenrechten** ondervinden. Omdat het gezin niet in hun behoeften kan voorzien, worden kinderen van gezinnen die in armoede leven uit huis geplaatst (Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, 2021).

- Wanneer de overheden er niet in slagen om geschikte zorg en bescherming te bieden aan kinderen die kwetsbaar zijn en/of zich in een onveilige situatie bevinden, zorgen de gebreken van het systeem ervoor dat deze **kinderen nog meer slachtoffer** worden, maar dan van **institutionele mishandeling**, bovenop de intrafamiliale problemen die ze al hadden.

CIJFERS

- **98.000** kinderen en jongeren in België hebben **jeugdhulp aangevraagd of ontvangen** in 2021, waarvan **56.000** in **Vlaanderen** (Agentschap Opgroeien, 2021) en **42.000** in **FW-B** (AGA, 2022).
- In **FW-B** waren er in 2021 **11.748** kinderen en jongeren in **vrijwillige jeugdhulp** en **10.351** in **verplichte jeugdhulp**. De **8.000** kinderen en jongeren die jaarlijks **geplaatst** worden in het kader van jeugdhulp zijn hierin inbegrepen. De redenen hiervoor zijn uiteenlopend: moeilijkheden van de ouders bij het vervullen van hun ouderlijke rol, persoonlijke moeilijkheden van de ouders, relatieproblemen tussen volwassenen in het gezin, moeilijkheden die het kind ervaart, misbruik, leefomstandigheden, enz. (La CODE, 2020).
- In **Vlaanderen** groeiden in 2021 **9.914** kinderen en jongeren (tot 25 jaar) op in een **pleeggezin**. **49,2%** van de kinderen en jongeren voor wie de pleegzorgsituatie in 2021 opstartte, was **tussen de 0 en 8 jaar**. Er waren ook **1.560 opnames in de gemeenschapsinstellingen**, waarvan **583** omwille van verontrusting (Agentschap Opgroeien, 2022).

Armoedeproblematiek

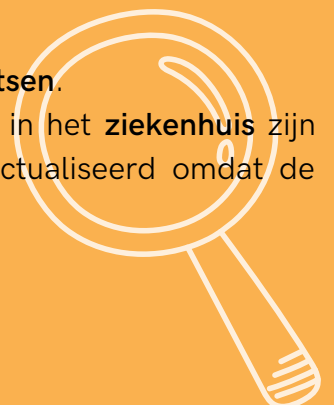
Vaak is een **armoedeproblematiek** aanwezig bij zowel vrijwillige als gedwongen interventies op het gebied van jeugdhulp en jeugdbescherming, vooral in het geval van maatregelen om kinderen uit hun leefomgeving te halen. Een van de weinige onderzoeken hierover dateert uit 2006. Dit onderzoek toonde aan dat **54%** van de kinderen die betrokken waren bij een eerste plaatsingsmaatregel tot een **eenoudergezin** behoorden en concludeerde dat "gezinnen die in armoede leven kwetsbaarder zijn voor een eerste maatregel" (La CODE, 2020).

Budget voor jeugdhulp

In **FW-B** bedroeg het **budget** voor jeugdhulp in 2022 **€382.805**, waarvan **8,5%** werd besteed aan preventie, **84,6%** aan zorg voor kinderen en jongeren en **6,9%** aan administratie (FW-B).

Tekort aan opvangplaatsen

- In **FW-B** is er alleen al in Brussel-Hoofdstad een **tekort van 500 opvangplaatsen**.
- De situatie van kinderen die bij gebrek aan gepaste plaatsingsoplossingen in het **ziekenhuis** zijn opgenomen, is in 2016 door de CODE geïnventariseerd en in 2019 geactualiseerd omdat de situatie tot op heden niet is verbeterd (La CODE, 2016).

Gemeenschappen

- **Maak van preventie een prioriteit in het denken en handelen van overheden.**
 - Versterk de personeels- en financiële middelen om actoren in het veld in staat te stellen hun preventietaken uit te voeren voor de steeds kwetsbaardere groepen die door meerdere crises worden getroffen.
 - Verzeker dat preventie onderdeel uitmaakt van een sectoroverschrijdende dynamiek. Versterk het overleg, de coördinatie en de samenwerking tussen de sectoren jeugdzorg, jeugd, onderwijs, (geestelijke) gezondheidszorg en handicap, zodat zoveel mogelijk maatregelen en middelen aan preventie worden besteed.
 - Verzeker dat alle kinderen kunnen opgroeien in een zorgzame en ondersteunende omgeving. Dit houdt in: gezinsvriendelijk beleid op alle niveaus van de samenleving; een focus op de eerste levensjaren (0-8 jaar); en een overgang van institutionele zorg naar gezins- en gemeenschapszorg.

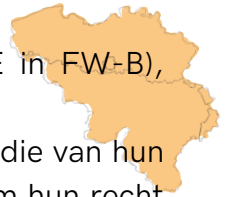
- **Plaatsing:**
 - Wijs spoedig middelen toe om het tekort aan opvangplaatsen te verhelpen, en neem maatregelen die gericht zijn op het ondersteunen van kinderen en hun gezinnen.
 - Verzeker dat de band tussen het kind en zijn/haar/hun familie in stand wordt gehouden, als onderdeel van vrijwillige of gedwongen jeugdhulp (tenzij dit niet in het belang van het kind is). Dit houdt onder meer in dat er tegelijkertijd met het kind en zijn of haar familie wordt gewerkt aan een vreedzame, veilige en gestructureerde terugkeer naar de familie.
 - Implementeer de wet van 20 mei 2021 voor het samenhouden van broers en zussen bij uithuisplaatsing, tenzij het niet in hun belang is, door onder andere systematisch de kwaliteit van hun band en de individuele behoeften van elk kind in kaart brengen, en door een motiveringskader voor een niet-samenplaatsing te ontwikkelen.
 - Blijf in Vlaanderen inzetten op partnerschappen en investeer in gezinshuizen, in het bijzonder om beter te kunnen inspelen op de specifieke noden van jonge kinderen.
 - Zet in Vlaanderen in op zorgcontinuïteit in plaats van budgetcontinuïteit bij het persoonsvolgend budget (PVB) na jeugdhulp.
 - Promoot en versterk in FW-B de handvaten voor zelfstandigheid/zelfbeschikking (in het bijzonder voor jongeren tussen 16 en 22 jaar). Maak van de ondersteuning van jongeren in een overgangsfase (d.w.z. jongeren die op het punt staan de jeugdzorg te verlaten) een prioriteit.

- **Trauma-sensitieve hulp:**
 - Stel professionals in de jeugdhulp en andere professionals die in contact staan met kinderen en jongeren in staat om kennis te verwerven over complex trauma en hoe ze op een traumagerichte manier kunnen reageren.

AANBEVELINGEN

- **Kinderen die in aanraking komen met justitie:**

- Investeer in alternatieve maatregelen voor vrijheidsberoving (bv. SARE in FW-B), aangezien vrijheidsberoving een laatste redmiddel moet zijn.
- Verzeker dat de sociale, economische en culturele rechten van kinderen die van hun vrijheid zijn beroofd worden gerespecteerd. Zet geschikte middelen in om hun recht op onderwijs, cultuur, vrije tijd, privacy en het onderhouden van hun interpersoonlijke relaties te waarborgen.
- Verbeter de doeltreffendheid van de beroepsmogelijkheden waarover kinderen die van hun vrijheid zijn beroofd beschikken (in FW-B moet de externe beroepsinstantie zo snel mogelijk operationeel zijn en alle nodige garanties bieden inzake onafhankelijkheid en vertrouwelijkheid).
- Versnel in FW-B de oprichting van de commissie van toezicht, zodat onafhankelijk en doeltreffend toezicht op de IPPJ en het 'centre communautaire pour mineurs dessaisis' mogelijk wordt.

JONGE KINDEREN

De eerste duizend dagen zijn cruciaal voor de toekomstkansen van kinderen. Kwaliteitsvolle opvang voor jonge kinderen is van fundamenteel belang voor hun sociale integratie en persoonlijke ontwikkeling. Kinderopvang, die zowel een sociale, pedagogische als economische functie heeft, is een hefboom in de strijd tegen armoede en ongelijkheid. De verschillende gemeenschappen in België staan echter voor dezelfde uitdagingen: door een gebrek aan plaatsen, opgeleid personeel, toegankelijkheid en ook flexibiliteit worden veel kinderen uitgesloten van kinderopvang.

VASTSTELLINGEN

- Met een **geboorteverlof** van 18,1 weken voor vrouwen en 5 weken voor mannen staat België op de **29e plaats** in de ranglijst van welvarende landen. Dit ligt ver onder het gemiddelde van 36 weken volledig betaald geboorteverlof in rijke landen ([UNICEF, 2018](#)).
- Het **gebruik** van de kinderopvang is zeer **ongelijk verdeeld**. In de huidige context van een tekort aan kwaliteitsvolle kinderopvangplaatsen en beroepskrachten, zijn de meest kansarme kinderen in de minderheid in voorzieningen voor jonge kinderen. Net deze kinderen hebben echter het meeste baat bij deelname aan voor- en vroegschoolse educatie ([Agentschap Opgroeien; Alter](#)).
- De kinderopvang kampt met een groot **gebrek aan personeel en opvangplaatsen** ([Kinderrechtencommissariaat, 2022; Guide social, 2023](#)).
- In **Vlaanderen** werd in maart 2022 een **Parlementaire Onderzoekscommissie** over kinderopvang opgericht in het Vlaams Parlement, naar aanleiding van wantoestanden in enkele kinderdagverblijven die de veiligheid van de opgevangen kinderen in gevaar brachten. Deze commissie stelde onder meer structurele problemen in het handavings- en inspectiebeleid vast ([Vlaams Parlement, 2022](#)). Momenteel werkt Agentschap Opgroeien, in samenwerking met de sector, aan een **Toekomstplan** voor de kinderopvang ([Agentschap Opgroeien](#)).
- In **FW-B** stuit de **hervorming van de kinderopvang voor 0-3-jarigen** (MILAC) op een gebrek aan financiering. Deze hervorming ging in 2019 van start en zou in 2025 afgerond moeten zijn. Het doel van de hervorming is om de kwaliteit en toegankelijkheid van de kinderopvang te verbeteren door de sector te herfinancieren en de commercialisering ervan tegen te gaan.

CIJFERS

Budget kinderopvang

Uit de meest recente cijfers van de OESO (2017) blijkt dat er in België door de overheid voor ieder kind van 0-2 jaar dat naar de opvang gaat, gemiddeld **2.000 euro** wordt uitgegeven. Vergeleken met Nederland, Duitsland en Frankrijk is dat **1/3e tot 1/4e van de bestede middelen** aan kinderopvang per opgevangen kind in die leeftijdsgroep. In vergelijking met de Scandinavische landen is dat zelfs **1/6e tot 1/8ste** van de bestede middelen per opgevangen kind (OESO, 2021).

Plaatstekort kinderopvang

In **Vlaanderen** is er een **tekort van minstens 7.000** voltijdse plaatsen in de kinderopvang (Knack, 23/12/2022). In het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** bedraagt de **dekkingsgraad** van toegankelijke kinderopvangvoorzieningen (d.w.z. gesubsidieerd - tegen inkomensafhankelijk tarief) voor kinderen jonger dan 3 jaar **26,2%**, d.w.z. ongeveer **26 plaatsen op 100 kinderen** (IBSA, 2021). In **Wallonië** bedroeg de dekkingsgraad **38%** (gesubsidieerd en niet-gesubsidieerd) in 2020 (IWEPS).

Gebruik kinderopvang

- In België werd in 2019 slechts **34,3%** van de kinderen onder de drie jaar die het **risico lopen op armoede of sociale uitsluiting** opgevangen in erkende kinderopvangvoorzieningen. In 2016 had **14,3%** van de huishoudens redelijke of aanzienlijke moeite om te betalen voor regelmatige kinderopvang (POD Maatschappelijke Integratie, 2022).
- In de **Federatie Wallonië-Brussel** ging in 2021 **minder dan één op de twee kleine kinderen (47,1%)** naar een kinderopvang (Statistiques FW-B).
- In **Vlaanderen** ligt het gebruik van kinderopvang het laagst bij kinderen in **kansarmoede** die een **moeder van niet-Belgische origine** hebben (**35,8%**). Bij de kinderen met een moeder van Belgische origine die niet kansarm zijn, ligt het gebruik van formele opvang het hoogst (**78,1%**) (Agentschap Opgroeien).
- Van alle kinderen geboren in **kansarmoede** in Vlaanderen, maakt(e) **41,1%** gebruik van formele opvang. Bij de **niet-kansarme kinderen** gebruikt **70%** formele opvang (Agentschap Opgroeien).

AANBEVELINGEN

Federaal

- Verleng het **geboorteverlof tot 6 maanden voor elke ouder**.

Gemeenschappen

- **Verzeker de toegang tot kwalitatieve opvang voor elk kind tussen 0 en 3 jaar, onafhankelijk van de situatie van de ouders (burgerlijke staat, werk, studies, financiële middelen enz.).**
 - Garandeer dat alle ouders die dat willen, terechtkunnen in de opvang met inkomenstarief. Verlaag de tarieven voor de laagste inkomens en diversifieer meer in de diverse inkomenstarieven. Garandeer gratis kinderopvang voor de meest kwetsbare gezinnen.
 - Investeer in flexibele opvang voor ouders met onregelmatige werkuren en ouders die werkzoekend zijn.
 - Maak informatie over voorzieningen voor jonge kinderen (kinderopvang, ontmoetingsplaatsen tussen kind en ouder, enz.) beter toegankelijk voor kansarme groepen.
 - Voer een bewustmakingscampagne (gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang, zorgprofessionals, maatschappelijk werkers, beleidsmakers) over de verschillende functies van kinderopvang en de eerste 1000 dagen.
- **Verzeker de kwaliteit van de kinderopvang.**
 - Versterk de opleidingen die toegang geven tot de functie van kinderbegeleider en integreer lessen over de realiteit van armoede en maatschappelijke diversiteit in de opleiding. Versterk ook de permanente vorming van kinderbegeleiders.
 - Werk aan de maatschappelijke en financiële waardering van het beroep van kinderbegeleider, onder meer a.h.v. een bewustmakingscampagne over het belang van dit beroep voor de ontwikkeling van jonge kinderen.
 - Creëer betere werkomstandigheden door het maximum aantal kinderen per kinderbegeleider te verlagen. Verzeker dat er voldoende tijd en middelen zijn voor pedagogisch overleg binnen teams en met ouders.
 - Stimuleer en faciliteer lokale samenwerkingsverbanden binnen de sector en met het lokale netwerk.
- **Zet in op inclusieve kinderopvang.**
 - Maak de kinderopvang toegankelijker voor kinderen in kwetsbare situaties, waaronder kinderen met een handicap en een bijzondere zorgnood.

Europees

- Neem een leiderschapsrol aan op Europees niveau door te pleiten voor de implementatie van ambitieuze nationale actieplannen inzake de **Kindgarantie** en van de nieuwe **Barcelonadoelstellingen**. Pleit ervoor dat de Europese Commissie optreedt indien de lidstaten niet voldoen aan de aanbevelingen die hierin geformuleerd worden.

VRIJE TIJD

Kinderen en jongeren beleven hun vrije tijd voornamelijk thuis, in de publieke ruimte en/of in het georganiseerde vrijetijdsleven. De verwezenlijking van het recht op vrije tijd is cruciaal voor hun ontwikkeling. Toch ervaren kinderen en jongeren, en in het bijzonder zij die zich in een kwetsbare situatie bevinden, drempels om tot een volwaardige vrijetijdsbesteding te komen, waaronder ook culturele en sportieve activiteiten.

VASTSTELLINGEN

- Deelname aan **georganiseerde en ongeorganiseerde vrijetijdsactiviteiten** buiten het school- en gezinsleven, heeft een positieve impact op het welzijn en de ontwikkeling van kinderen en jongeren (Tourne & Bradt, 2019).
- Voor **kinderen uit gezinnen die onder de armoedegrens leven**, is het niet altijd mogelijk om regelmatig deel te nemen aan vrijetijdsactiviteiten buiten het gezinsleven, omdat deze kinderen vaak geen plek buitenshuis hebben om veilig te spelen (SPP Intégration sociale). **Sociale, psycho-emotionele, informatie-, financiële en mobiliteitsbarrières** spelen hierbij een belangrijke rol (Sportpret, 2021; Milteer e.a., 2012). Het niet-gebruiken van georganiseerde vrijetijdsactiviteiten kan ook verband houden met de moeilijkheden die ouders ondervinden om **werk en gezinsleven te combineren** (Ligue des familles, 2022).
- Er wordt **steeds minder buiten gespeeld**. Dit is voornamelijk het geval in stedelijke wijken en bij meisjes. In het algemeen worden de speelkansen van kinderen sterk bepaald door de ruimtelijke kenmerken en het sociaal klimaat van een wijk. De inrichting van specifieke, centrale (speel)plekken is van groot belang voor de mate waarin kinderen en jongeren buiten spelen en elkaar ontmoeten (Kind & Samenleving, 2020).
- In 2019 werd voor **Vlaanderen** het **decreet buitenschoolse opvang en activiteiten (BOA)** goedgekeurd, met als doel de ontplooiingskansen en speelmogelijkheden van kinderen versterken, ouders de kans geven om te participeren aan de arbeidsmarkt of een opleiding te volgen, en een voor iedereen betaalbaar en toegankelijk aanbod creëren. De regie ligt bij de lokale besturen. Door een **gebrek aan middelen** zijn deze doelstellingen echter moeilijk realiseerbaar (Bataljong; Agentschap Opgroeien; Netwerk tegen Armoede, Gezinsbond, LEVL en Demos, 2021).

CIJFERS

Activiteiten buitenshuis

- Meer dan **30%** van de kinderen tussen 1 en 15 jaar uit **Vlaamse** gezinnen met een **armoederisico** kan niet regelmatig deelnemen aan **activiteiten buitenshuis**, in tegenstelling tot **3%** van de kinderen zonder armoederisico (Vlaamse Regering, 2019).
- In **FW-B** neemt slechts **29%** van de kinderen deel aan **minstens één activiteit** georganiseerd door een vakantie- of sportcentrum tijdens de zomervakantie of aan buitenschoolse activiteiten die tijdens de schooltijd worden aangeboden (FW-B, 2021).

Georganiseerde vrijetijdsbesteding

- Bijna **45%** van de **Vlaamse** jongeren neemt niet deel aan het **georganiseerde verenigingsleven** (Tourne & Bradt, 2019).
- Ruim **8 op de 10** jongeren in Vlaamse **jeugdhulpvoorzieningen** nemen **nooit deel aan georganiseerde vrijetijdsbesteding** zoals jeugdbewegingen, -verenigingen of -ateliers (Schraepen e.a., 2016).

Naschoolse opvang

In **FW-B** gaat **64%** van de kinderen naar de **naschoolse opvang**, waarvan de meerderheid uit de bevoorrechte klasse van het Brussels Gewest komt. Dit percentage **daalt met meer dan 20%** voor kinderen uit **eenoudergezinnen of gezinnen zonder inkomen** (Ligue des Familles, 2022).

Buiten spelen

In vergelijking met 2008 speelden er in 2019 **37% minder kinderen op straten, pleinen en in parken in Vlaanderen** (Kind & Samenleving, 2020).

Gemeenschappen

- **Neem drempels binnen het georganiseerde vrijetijdsaanbod weg en streef naar universele toegankelijkheid.**
 - Versterk de primaire toegankelijkheid door ervoor te zorgen dat kinderen en jongeren - met name de meest kwetsbare - en hun ouders/voogden/opvoedingsverantwoordelijken goed geïnformeerd zijn over de vrijetijdssector. Ontwikkel bewustmakingscampagnes en zet in op actieve toeleiding van kinderen en jongeren in kwetsbare situaties naar georganiseerde vrijetijdsactiviteiten.
 - Sensibiliseer organisaties, bewegingen en verenigingen in de vrijetijdssector over de drempels die gezinnen die in armoede leven ervaren, waaronder mobiliteitsdrempels. Ondersteun professionals (werknemers en vrijwilligers) die belast zijn met kinderopvang via een kwaliteitsvol opleidingsprogramma dat ook aandacht besteedt aan relaties met ouders, gelijkwaardige samenwerking met gezinnen en scholen, interculturaliteit, universele toegang, en de opvang van kinderen die risico lopen om in armoede op te groeien. Subsidieer vrijetijdsorganisaties, -bewegingen en -verenigingen voldoende om hen in staat te stellen hun lidmaatschapsgeld te verlagen, betaalbare prijzen te vragen voor hun activiteiten, verborgen kosten aan te pakken en een actief beleid te voeren om drempels te verlagen.

- **Garandeer dat kinderen en jongeren voldoende toegang hebben tot geschikte, veilige en aangename plaatsen om elkaar te ontmoeten en vrije tijd buitenshuis door te brengen.**
 - Stimuleer lokale overheden om niet-georganiseerde vrijetijdsactiviteiten in de openbare ruimte te faciliteren. Stimuleer lokale overheden om een consistent buitenspeelbeleid en openbare ruimten te ontwikkelen die ontmoetingen tussen kinderen en jongeren van verschillende leeftijden aanmoedigen.
 - Versterk de contacten en samenwerking tussen scholen, buitenschoolse initiatieven en gezinnen, met bijzondere aandacht voor kwetsbare buurten.
 - Voor Vlaanderen: Zet de ambities zoals opgenomen in het Actieplan Mee(r) naar Buiten verder. Zet samen met de sector in op een coherent beleid dat buiten spelen en buiten zijn ondersteunt. Investeer daarom blijvend in systematisch onderzoek en kennisopbouw, met oog voor knelpunten en lacunes; ondersteun de nodige netwerken en platformen om kennis en expertise in het veld te delen; maak werk van sensibilisering en van ondersteuningsmateriaal voor alle relevante actoren rond de thema's buiten spelen en buiten zijn.

- **Evalueer de gemaakte keuzes in het Vlaamse BOA-decreet.**
 - Bewaak de garantie op kwaliteit en de rechtszekerheid van initiatiefnemers.
 - Voorzie voldoende middelen voor lokale besturen zodat ze de ambities van het BOA-decreet kunnen realiseren.

- **Blijf reflecteren over de hervorming van l'Accueil Temps Libre in FW-B.** Ontwikkel een gemeenschappelijke langetermijnvisie met alle betrokken actoren, met als doel toegankelijke kinderopvang van hoge kwaliteit te bieden waarin de belangen van het kind centraal staan. Verzeker, in het kader van de **hervorming van het dagelijkse schoolritme**, een billijk evenwicht tussen de "drie tijden" van het kind (gezin, school en vrije tijd), zodat alle kinderen de nodige tijd hebben om deel te nemen aan kwaliteitsvolle activiteiten en om tot rust te komen.

ONDERWIJS

Toegankelijk en kwaliteitsvol onderwijs is cruciaal voor de ontwikkeling en toekomst van kinderen en jongeren. Naast het aanleren van vakspecifieke vaardigheden, helpt de school kinderen om de codes van het gemeenschapsleven te leren, stelt ze hen open voor interculturaliteit en brengt ze democratische waarden over. Via al haar missies moet de school bijdragen tot de sociale emancipatie van elk kind. Het onderwijssysteem in België blijft echter een van de meest ongelijke van de OESO-landen. De sociaaleconomische status van leerlingen is in grote mate bepalend voor hun slaagkansen op school, en dus voor hun sociale emancipatie.

CIJFERS EN VASTSTELLINGEN

Sociale ongelijkheid

- Kinderen uit **sociaaleconomisch achtergestelde gezinnen** en kinderen met een **migratieachtergrond** worden geconfronteerd met **obstakels die hun toegang tot kwaliteitsvol onderwijs belemmeren**, waaronder schoolkosten en discriminatie door andere leerlingen en leerkrachten, wat leidt tot onderpresteren, oververtegenwoordiging in technische en beroepsopleidingen en in het buitengewoon onderwijs, schooluitval, uitsluiting en schoolverlaten zonder diploma (VN- Comité inzake de Rechten van het Kind, 2019; Unia, 2018).
- Zowel het Vlaamse als het Franstalige onderwijs staan in de **top vijf van de meest ongelijke onderwijssystemen van de OESO: Vlaanderen** staat op de **tweede plaats**, de **Franstalige gemeenschap** op de **vierde** (OESO, 2018; OVDS, 2020).

Schoolkosten

De schoolkosten blijven hoog in België. In het schooljaar 2021-2022 bedroeg het totale bedrag aan **onbetaalde schoolfacturen** in het **Vlaamse Gemeenschapsonderwijs €11 miljoen**. (GO, 2023). In **FW-B** bedragen de gemiddelde **kosten** voor de ouders/opvoedingsverantwoordelijken van een nieuw schooljaar (exclusief informaticamateriaal) **€255** per kind in het basisonderwijs en **€428** in het secundair onderwijs. Het technisch- en het beroepsonderwijs kosten het meest: respectievelijk gemiddeld **€627** en **€689** (Ligue des Familles, 2022).

Menstruatiearmoede

9 op 10 leerlingen in het **Vlaams** secundair onderwijs vindt dat **menstruatiearmoede** op school moet worden aangepakt (Vlaamse Scholierenkoepel, 2023).

Spijbelen, vroegtijdig schoolverlaten & schorsingen

- In **FW-B** is het aantal **ongewettigde afwezigheden** in 2021-2022 gestegen met **28%** (meer dan negen halve dagen afwezigheid) (Le Soir, 10/08/2022). In **Vlaanderen** spijbelde in 2018-2019 **3,57%** van de leerlingen in het secundair onderwijs (minstens 30 halve dagen ongewettigde afwezigheid) (Departement Onderwijs & Vorming).
- In **Vlaanderen** verlaat **12%** van de leerlingen in het secundair onderwijs de school **zonder diploma** (Statistiek Vlaanderen, 2023).
- In schooljaar 2021-2022 werd in **Vlaanderen** **26.117** keer een leerling **tijdelijk of permanent geschorst** van de lagere of de secundaire school. Dat is bijna een **verdubbeling** in vergelijking met het schooljaar daarvoor (Vlaams Parlement, 2023).

Sociale mix

In juli 2021 besliste de **Vlaamse** regering om scholen **niet langer te verplichten om plaatsen vrij te houden voor leerlingen in kwetsbare situaties**. In plaats daarvan kunnen steden en gemeenten scholen verplichten om **maximaal 20%** van de plaatsen vrij te houden voor een ondervertegenwoordigde groep (Belgisch Staatsblad, 16/03/2022).

Lerarentekort

Het **groeierende lerarentekort** in zowel FW-B als Vlaanderen heeft een negatieve impact op de prestaties en ontwikkeling van leerlingen (Gambi & De Witte, 2023). Tegen 2024-2025 zal het **Vlaamse** onderwijs tussen de **7.000 en 8.000 extra voltijdse leerkrachten** per jaar nodig hebben (Departement Onderwijs & Vorming, 2019). Dit cijfer is niet beschikbaar voor de FW-B. Op basis van cijfers van de Europese Commissie over de staat van het onderwijs in **België** kunnen we echter vaststellen dat het vacaturepercentage in het onderwijs in België bijna dubbel zo hoog is als in de eurozone (**3,2%** in het eerste kwartaal van 2022 tegenover **1,7%**). Meer dan **één op vijf** nieuwe leerkrachten **verlaat het onderwijs binnen de eerste vijf jaar** (Europese Commissie, 2022).

Schoolvervoer

Op 30 september 2022 hadden **189 kinderen** in het **buitengewoon onderwijs** in **Brussel** nog steeds geen antwoord gekregen op hun verzoek om **schoolvervoer** en gingen ze niet naar school (Ligue des Familles).

Gemeenschappen

- **Maak van gratis, inclusief en kwaliteitsvol onderwijs een hefboom om de ongelijkheidsmechanismen in het onderwijs te doorbreken.**
 - Monitor de oververtegenwoordiging van de meest kansarme kinderen, vanaf een jonge leeftijd, in het bijzonder, technisch en beroepsonderwijs. Onderzoek de oorzaken hiervan en ontwikkel samen met experts, gezinnen, en kinderen en jongeren in kansarmoede maatregelen om deze oververtegenwoordiging aan te pakken. Verbied en sanctioneer schoolpraktijken waarbij een leerling om sociaaleconomische en/of culturele redenen naar een bepaalde studierichting of het buitengewoon onderwijs wordt georiënteerd.
 - Definieer een duidelijk tijdschema, vastgelegd in een decreet, voor het bereiken van volledig gratis kleuter-, lager en secundair onderwijs. Beperk intussen het maximumbedrag voor schoolkosten door het invoeren van een maximumfactuur voor alle vormen van onderwijs.
 - Voorzie (financiële) steun aan scholen om de nodige menstruatieproducten voor leerlingen kosteloos te voorzien ([Vlaamse Scholierenkoepel, 2023](#)).
 - Bevorder de sociale mix in elke school. Herevalueer met het oog daarop het Vlaams inschrijvingsdecreet.
 - Stel de studiekeuze van leerlingen uit. Creëer in het Vlaams secundair onderwijs een brede eerste graad.

- **Werk naast de financiële ook andere drempels weg die de toegang tot volwaardig onderwijs bemoeilijken.**
 - Realiseer het recht op inclusief onderwijs. Zorg ervoor dat alle kinderen met een handicap in het reguliere onderwijs terecht kunnen, zonder meerkost voor de ouders. Stimuleer en ondersteun het doorvoeren van redelijke aanpassingen van de schoolinfrastructuur.
 - Garandeer vanaf de eerste dag van elk nieuw schooljaar transportoplossingen aangepast aan elk kind, inclusief kinderen met een handicap en/of in het buitengewoon onderwijs.
 - Verzeker dat scholen uitsluiting van leerlingen pas als ultieme maatregel hanteren en, in geval van een definitieve schorsing, mits de leerling een gelijkaardige plaats heeft in een nieuwe school.
 - Neem maatregelen om kinderen in kwetsbare situaties te stimuleren om naar school te gaan (kinderen met een handicap, kinderen die getroffen worden door armoede, kinderen met een migratieachtergrond, kinderen in een instelling, kinderen die in conflict zijn met de wet, kinderen die ziek zijn enz.). Doe dit in samenwerking met de betrokken gezinnen, kinderen en lokale partners uit de onderwijs-, jeugd- en jeugdhulpsectoren. Monitor en evalueer de genomen maatregelen.
 - Blijf werk maken van het tegengaan van (vroegtijdige) schooluitval. Breng in kaart hoeveel en waarom leerlingen (dreigen) uit (te) vallen op school. Investeer in bijkomende schoolondersteuning op het snijvlak van onderwijs en welzijn, zowel in het secundair als in het basisonderwijs.

- **Verbeter de werkomstandigheden van en ondersteuning voor leerkrachten.**
 - Beperk het aantal leerlingen per klas en/of zorg voor de aanwezigheid van twee leerkrachten per klas, en verminder de administratieve werklust.
 - Wijs meer middelen toe aan scholen die (veel) kinderen uit kansarme gezinnen opvangen.
 - Werk aan het verhogen van de maatschappelijke waardering van het beroep.
 - Vorm en ondersteun al het schoolpersoneel over/in de strijd tegen geweld – inclusief opvoedkundig geweld – en pesten, diversiteit en schooldemocratie.

LEEFOMGEVING

Het welzijn en de ontwikkeling van kinderen worden rechtstreeks beïnvloed door de omgeving waarin ze leven, zich bewegen en mee in aanraking komen. Kinderen zijn kwetsbaarder dan volwassenen omdat ze meer worden blootgesteld aan milieurisico's door hun activiteiten, gedrag en unieke biologie: ze wegen minder, hun hersenen en organen ontwikkelen voortdurend en ze drinken meer water, eten meer voedsel, ademen meer (en sneller) en spelen meer buiten alsook dicht bij de grond. Deze omgevingsfactoren hebben gevolgen voor de lichamelijke en geestelijke gezondheid van de kinderen, alsook voor hun cognitieve, emotionele en sociale ontwikkeling. Het VN-Kinderrechtencomité legt de specifieke link tussen milieu, kinderrechten en verplichtingen voor staten vanuit het Kinderrechtenverdrag ([UNCRC, 2023](#)).

VASTSTELLINGEN

- Het niveau van **blootstelling aan vervuiling** in België is, gezien de relatieve rijkdom en in vergelijking met andere OESO-landen, enorm zorgwekkend. België bekleedt de **40ste plaats op 43 landen** qua risico voor blootstelling aan **lood en pesticiden** en scoort ook onder het Europees gemiddelde qua **luchtkwaliteit** ([UNICEF Innocenti, 2022](#)). In haar Slotbeschouwingen (2019) wees het VN-Kinderrechtencomité al op de negatieve impact van luchtvervuiling op de **gezondheid** van kinderen, de directe gevolgen daarvan (astma en ademhalingsziektes) en het stuitend **gebrek aan informatie** over de exacte omvang van de problematiek en gevolgen. Artikel 24 (paragraaf 2c) van het Kinderrechtenverdrag verplicht Staten tot het nemen van maatregelen om ziektes te bestrijden, rekening houdend met "de gevaren en risico's van vervuiling van leefmilieu" ([Comité inzake de rechten van het Kind, 2019](#)).
- Kinderen hebben nood aan **gezonde en toegankelijke ruimten** om zich te kunnen (uit)leven. De Wereldgezondheidsorganisatie ([WHO](#)) noemt groene ruimtes onder de sociale determinanten van gezondheid. Lichamelijke activiteit in de natuur verbetert het emotionele welzijn, en een sedentaire jeugd wordt geassocieerd met een hogere kans op het ontwikkelen van geestelijke gezondheidsproblemen ([UNICEF Innocenti, 2022](#)). Ondanks het aangetoonde belang is de groene ruimte in België beperkt en ongelijk verdeeld. Tegelijkertijd staat bestaande groene ruimte erg onder druk door klimaatverandering, betonnisering, verstedelijking en privatisering ([Steunpunt tot bestrijding van armoede, 2020](#)).

- Een veilig en toegankelijk **mobilitieitsaanbod** is cruciaal voor de positieve ontwikkeling van kinderen en de positieve beleving van een kindertijd (UNICEF Innocenti, 2022). Toegankelijk **openbaar vervoer** biedt kinderen grote voordelen en heeft daarnaast een enorme positieve impact op de luchtkwaliteit.

CIJFERS

Schadelijke stoffen

In België heeft **7,8%** van de kinderen **verhoogde loodwaarden** in het bloed, leeft **8,9%** in een gebied met hoog risico op **pesticide-vervuiling** en is **luchtvervuiling** de directe oorzaak van **astma** voor **1/4e** van de kinderpatiënten (Comité inzake de Rechten van het Kind, 2023; The Lancet, 2019).

Toegang tot groene ruimte

De **stedelijke groene ruimte** voor kinderen is in België relatief beperkt beschikbaar in vergelijking met andere rijke landen - ons land bekleedt de **29ste** plaats (UNICEF Innocenti, 2022). Verder blijft toegang tot bestaande groene ruimte **ongelijk verdeeld**. In **Wallonië** hebben **6 op 10 mensen** geen toegang tot een niet-bebouwde ruimte (bos, velden, weide, natuurgebied) of tot een stedelijke groene ruimte van **minstens 5 ha op minder dan 200 m** van hun woning Slechts **10%** van de aanzienlijke **Brusselse** groene ruimte bevindt zich in het centrum. In een **kwart van de gemeenten in Vlaanderen** heeft **50% geen toegang tot groene ruimte** van 10ha binnen de 800m (Steunpunt tot bestrijding van armoede, 2019).

Verkeersongevallen

Het aantal **DALY's** (Disability-adjusted life years) door **verkeersongevallen** bij kinderen tussen 0-14 ligt in België hoger dan in alle buurlanden (**1,03**). Verder raken dagelijks nog steeds **13 kinderen gewond** in België bij een ongeval op de weg naar of van school (UNICEF Innocenti, 2022).

AANBEVELINGEN

Federaal

- **Productbeleid:**
 - Garandeer dat elk nieuw product dat op de markt wordt gebracht, wordt beoordeeld op zijn impact op kinderrechten en toekomstige generaties.
- **Oceanen:**
 - Eis op internationaal niveau dat er expliciet rekening wordt gehouden met kinderrechten in verband met de scoping, beoordeling, selectie, uitvoering en monitoring van op oceanen gebaseerde acties in de toekomst. Denk hierbij in het bijzonder aan de impact op toekomstige generaties.
- **Treinnetwerk:**
 - Versterk het nationale treinnetwerk. Een toegankelijk openbaar vervoer haalt drempels weg qua toegang tot waardevolle groene natuur en draagt bij aan minder luchtvervuiling.

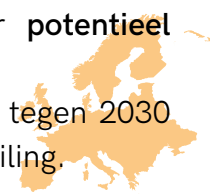
Gemeenschappen en gewesten

- **Creëer een gezonde leefomgeving voor kinderen.**
 - Voorzie nieuwe diensten voor kinderen steeds op veilige en gezonde afstand van plaatsen met een verhoogde vervuiling en blootstelling aan gevaarlijke omgevingsfactoren (Gezinsbond, 2022).
 - Ondersteun en initieer kwalitatief onderzoek naar de beschikbaarheid en toegankelijkheid van groene ruimte voor kinderen in regio's alsook naar de impact van vervuiling van publieke ruimte op kinderen.
- **Versnel en verhoog de kindnorm.**
 - Versnel en verhoog de ambities rond het toepassen van de kindnorm (8-80 norm) in het mobiliteitsbeleid. Nieuw en ambitieus verkeersbeleid moet rekening houden met zowel mogelijkheden als beperkingen voor kinderen. Maak prioriteit van meer investeringen in het openbaar vervoer, het creëren van verkeersveilige schoolomgevingen en het verbeteren van fietsinfrastructuur.
- **Investeer in milieueducatie.**
 - Investeer verder in initiatieven inzake milieueducatie, met actieve participatie van scholen, zoals opgedragen in het VN-Kinderrechtenverdrag en in de Belgische slotbeschouwingen van 2019 (Comité inzake de rechten van het Kind, 2019).

Europees

- Pas het **voorzorgsprincipe** toe in de verlenging van vergunningen voor **potentieel schadelijke stoffen** en denk hierbij steeds aan de impact op kinderen.
- Stem de standaarden qua **luchtkwaliteitsnormen** af op de WHO-richtlijnen tegen 2030 om kinderen te beschermen tegen de verwoestende gevolgen van luchtvervuiling.

KLIMAAT

De klimaatcrisis is ook een kinderrechtencrisis. De gevolgen raken kinderen disproportioneel hard: klimaatverandering is de grootste uitdaging op vlak van kinderrechten. Het VN-Kinderrechtencomité gaat in haar laatste Algemene Commentaar (UNCRC, GC26) dieper in op de verplichtingen voor staten vanuit het VN-Kinderrechtenverdrag. Een ambitieus klimaatbeleid is cruciaal voor de realisering van rechten van kinderen en toekomstige generaties.

VASTSTELLINGEN

- De gevolgen van de klimaatcrisis voor kinderen zijn vandaag al zichtbaar: zowel wereldwijd als in België. **Zowel de impact als de verantwoordelijkheid zijn echter ongelijk verdeeld.** UNICEF's Children's Climate Risk Index toont aan dat de landen waar kinderen de grootste risico's lopen ook de landen zijn met de laagste bijdrage aan de huidige uitdagingen op vlak van klimaatverandering. 33 landen met een extreem hoog risico stootten gezamenlijk slechts 9% uit van de globale CO2 emissies (UNICEF, 2021). Veel van deze landen zijn partners van het Belgische ontwikkelingssamenwerkingprogramma.
- De cijfers tonen aan dat **verschillende kinderrechten onder druk staan door de directe gevolgen van klimaatverandering**: recht op leven, recht op (kwalitatief) , recht op voedsel,... Onderzoek toont daarnaast aan dat de toekomst allerm minst rooskleurig is: volgens de huidige scenario's zullen **kinderen vandaag en toekomstige generaties veel meer met klimaatschokken geconfronteerd worden** dan volwassenen vandaag, inclusief in België (MO magazine, 2021). Klimaatverandering is een schoolvoorbeeld van een bedreiging van kinderrechten waarvoor **ambitieuw (inter)nationaal beleid** nodig is. Het gebrek daaraan versterkt en vergroot de ongelijkheid. Aan stilstand hebben kinderen in België en wereldwijd niets.
- De bevragingen en klimaatprotesten tonen des te meer aan hoe klimaatverandering kinderen bezig houdt. Dit leidt in sommige gevallen ook tot **klimaatangst**, met serieuze gevolgen voor het mentaal welzijn van kinderen (The Lancet, 2021). Het versterkt de nood aan voldoende klimaatinformatie, klimaateducatie en manieren voor kinderen om hun stem en zorgen rond klimaatverandering te uiten. In 2022 zette België een belangrijke stap met het ondertekenen van de **Verklaring rond Kinderen, Jongeren en Klimaatactie**. Het is belangrijk dat deze beloftes nu worden omgezet in de praktijk.

Gevolgen van de klimaatcrisis

Tot **1 miljard** kinderen (**bijna de helft van alle kinderen wereldwijd**) lopen een **'extreem hoog risico'** door de gevolgen van de klimaatcrisis ([UNICEF, 2021](#)). Klimaatschokken verstoorden in 2022 toegang tot **onderwijs** van **40 miljoen** kinderen door ([Education cannot wait, 2022](#)), terwijl **overstromingen** **27,7 miljoen** kinderen direct troffen ([UNICEF, 2022](#)). Bij de overstromingen in België (2021) lieten minstens **41** mensen het leven. Eveneens **sociale, materiële en mentale gevolgen** troffen duizenden personen, inclusief kinderen. In de toekomst (2050) zullen **2.2 miljoen** kinderen in België vaker te maken krijgen met **hittegolven** van een langere duur ([UNICEF, 2022](#)). Een mapping toont aan hoe **56%** van alle **extreme weersomstandigheden** te wijten zijn aan klimaatverandering door menselijke activiteit ([Carbon Brief, 2023](#)).

Bezorgdheid over het klimaat

Wereldwijd geeft **59%** van de kinderen aan **'erg of extreem bezorgd'** te zijn en **84% matig bezorgd** te zijn over klimaatverandering ([The Lancet, 2021](#)). In België geeft minstens **8 op 10** van de kinderen en jongeren aan **bezorgd** te zijn over het klimaat. In 2019 kwamen in België **tienduizenden** kinderen en jongeren **op straat voor het klimaat**.

Klimaatfinanciering

Slechts **14%** van de **NDC's** (National Determined Contributions) bevat een specifieke sectie voor kinderen of jongeren ([UNICEF, 2022](#)). Een internationale studie van kinderrechtenorganisaties heeft aangetoond dat slechts **2,4%** van alle internationale klimaatfinanciering **'child responsive'** is ([CERI, 2023](#)).

Informatie over het klimaat

Kinderen die deelnamen aan de klimaatenquête van 2021 noemden **school** en **sociale media** als de belangrijkste **informatiebronnen** over het klimaat ([Kinderrechtencommissariaat, 2023](#)).

AANBEVELINGEN

Interfederaal

- Realiseer een **'child sensitive' klimaatbeleid** met respect voor kinderrechten.
- Realiseer een klimaatbeleid in lijn met de gemaakte internationale en Europese afspraken, waarbij rekening wordt gehouden met de specifieke impact op kinderen alsook hun stem, zowel in de opmaak als de uitwerking. Dit is een expliciete vraag van het VN-Kinderrechtencomité (UNCRC). Dit beleid moet kinderen beschermen, voorop stellen, afdoende voorbereiden en erger voorkomen.
 - Voorkom ergere gevolgen door klimaatverandering en steun daarom een herziening van de Europese klimaatdoelstellingen in lijn met het Akkoord van Parijs: reduceer de uitstoot van broeikasgassen tegen 2030 met minstens 61% (in vergelijking met het niveau van 1990) en stel alles in het werk om onder een klimaatopwarming van 1,5°C te blijven.
 - Bescherm kinderen voor de gevolgen van klimaatverandering door het Belgisch engagement op vlak van klimaatfinanciering te verhogen en er op toe te zien dat klimaatfinanciering ook bijdraagt aan het beschermen van rechten van kinderen. Wees ook voorbereid op klimaatrampen en neem hiervoor de nodige aanpassingsmaatregelen. Zorg hierbij ook voor een degelijk slachtofferfonds.
 - Ondersteun de duurzame participatie van kinderen in formele klimaatprocessen en in de opmaak en uitwerking van klimaatactieplannen. Geef kinderen en jongeren meer toegang tot besluitvorming over klimaat op regionaal, nationaal en internationaal niveau.

Federaal

- Waarborg het recht op **informatie en toegang tot de rechter** voor kinderen. Faciliteer kindvriendelijke justitie en juridische mechanismen om kinderen te kunnen laten opkomen voor hun eigen recht op een gezonde omgeving alsook om te worden gehoord.
- Integreer **klimaatmitigatie en klimaatadaptatie**, met een specifieke focus op de unieke kwetsbaarheden van kinderen, binnen nieuwe programma's van de Belgische ontwikkelingssamenwerking.

Gemeenschappen

- Stimuleer de **educatie over klimaatverandering**. Voorzie alle kinderen van gepaste informatie over de klimaatcrisis, de impact ervan en de individuele acties die ze kunnen ondernemen om gedragsverandering aan te moedigen. Empower kinderen door wetenschappelijke kennis over klimaatverandering te koppelen aan de kennis over en het begrip van hun rechten, zodat ze hun rechten effectief kunnen uitoefenen en benutten.

Europees

- Prioritiseer de realisatie van kinderrechten in de **financiering van de EU-klimaattransitie**.

INTERNATIONALE SOLIDARITEIT

De oorlog in Oekraïne en de huidige wereldwijde voedselcrisis brengen de levens van miljoenen kinderen in gevaar. Bijna drie op de vier kinderen wereldwijd genieten geen enkele vorm van sociale bescherming, waardoor ze kwetsbaar zijn voor economische tegenspoed en sociale uitsluiting. 1 miljard kinderen lopen een "extreem hoog risico" op de gevolgen van de klimaatverandering - bijna de helft van alle kinderen ter wereld.

VASTSTELLINGEN

- **Officiële ontwikkelingshulp** (Official Development Assistance, ODA) is een uniek instrument om aan armoede te ontsnappen: het kan rechtstreeks naar de meest kwetsbare personen gaan, waaronder kinderen en jongeren, en naar de sectoren die het belangrijkste zijn voor hun welzijn. Officiële ontwikkelingshulp heeft ook al een belangrijke bijdrage geleverd aan het terugdringen van kindersterfte en het verbeteren van toegang tot onderwijs voor kinderen, met name meisjes.
- Het **percentage van het BNI dat door België aan ODA wordt besteed**, stagneert al meer dan tien jaar. In 2022 bedroeg het **0,45%**, ruim onder de internationale doelstelling van 0,7%.
- België komt zijn **internationale klimaatverbintenissen** nog steeds niet na.

CIJFERS

Onderwijs

- **244 miljoen** kinderen gaan nog steeds **niet naar school**. **Sub-Sahara Afrika** blijft de regio met de meeste kinderen en jongeren die niet naar school gaan, met in totaal **98 miljoen** kinderen ([UNESCO, 2022](#)).
- In landen waar **voorschools onderwijs niet verplicht noch gratis** is, gaat **10% van de meisjes en 9% van de jongens** in de basisschoolleeftijd niet naar school ([UNESCO, 2023](#)).

Extreme armoede

- De **COVID-19** **pandemie** veroorzaakte de grootste terugval voor de wereldwijde strijd tegen armoede in decennia. De **pandemie** deed de **extreme armoede** in de wereld toenemen. Op het eind van 2020 kwamen **70 miljoen extra** mensen in extreme armoede terecht, wat het wereldwijd totaal op meer dan **700 miljoen** bracht (Wereldbank, 2022).
- Kinderen hebben **twee keer zoveel kans** als volwassenen om in **extreme armoede** te leven, d.w.z. om te overleven met minder dan \$1,90 per dag, een situatie waarin ongeveer **356 miljoen** kinderen zich bevinden. **Een miljard** kinderen leeft ook in **multidimensionale armoede**, d.w.z. zonder toegang tot onderwijs, gezondheidszorg, huisvesting, voeding, sanitaire voorzieningen of water. Het aantal kinderen dat te maken heeft met multidimensionale armoede is tijdens de COVID-19 **pandemie met 15% gestegen** (ILO-UNICEF, 2023).
- **Meer dan de helft** van de mensen die wereldwijd in **extreme armoede** leven zijn **kinderen** (onder de 18 jaar) (Wereldbank, 2022).

Oorlog en conflict

- Tussen 2005 en 2022 stelden de Verenigde Naties **315.000 ernstige schendingen** vast die tegen kinderen werden begaan in de context van een conflict, een duidelijke illustratie van de **verwoestende impact van oorlog en conflict** op kinderen. Dit omvat **meer dan 120.000** kinderen die **gedood of verminkt** werden, **minstens 105.000** kinderen die **gerekruteerd of ingezet** werden door gewapende strijdkrachten of gewapende groepen, **meer dan 32.500** kinderen die **ontvoerd** werden en **meer dan 16.000** kinderen die het slachtoffer werden van **seksueel geweld** (UNICEF, 2023).
- Wereldwijd waren eind 2021 ongeveer **36,5 miljoen kinderen op de vlucht** voor conflicten en geweld. Kinderen zijn sterk oververtegenwoordigd onder de vluchtelingen wereldwijd. Kinderen vertegenwoordigen minder dan een derde van de wereldbevolking, maar **meer dan 40% van de vluchtelingen** in 2021. In 2020 is **bijna een op de drie** kinderen die buiten hun geboorteland leven een kind op de vlucht; voor volwassenen is dat **minder dan 1 op de 20** (UNICEF, 2022).

Extreme gebeurtenissen door opwarming van de aarde

Volgens het laatste IPCC-rapport (IPCC, 2023) zullen kinderen van tien jaar of jonger in 2020 naar verwachting een bijna **viervoudige toename van extreme gebeurtenissen** meemaken als de aarde tegen 2100 met **1,5°C opwarmt**, en een **vijfvoudige toename** als de aarde met **3°C opwarmt**. Iemand die in 2020 55 jaar oud is, zou gedurende de rest van zijn of haar leven niet met een dergelijke toename te maken krijgen, ongeacht het opwarmingsscenario.

Geestelijke gezondheidsaandoeningen

Naar schatting leeft **meer dan één op de zeven** jongeren tussen de 10 en 19 jaar met een **gediagnosticeerde geestelijke gezondheidsaandoening** en leeft **1 op de 4** kinderen in de wereld met een **ouder die lijdt aan een geestelijke gezondheidsaandoening**. De impact van humanitaire crises op de geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren varieert sterk. Sommige kinderen zijn veerkrachtig, anderen kunnen extreme en langdurige stress ervaren (UNICEF, 2021).

AANBEVELINGEN

Interfederaal

Bied jongens en meisjes, in België en op internationaal niveau, veilige participatieruimtes om zich te informeren, ideeën uit te wisselen en actie te ondernemen rond de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen(SDG's) en kinderrechten, zodat ze samen kunnen werken aan een grotere internationale solidariteit

Federaal

- Stel een **groeitraject op voor de Belgische officiële ontwikkelingshulp, zodat die tegen 2030 0,7% van het BNI bedraagt**. Investeer meer in de kind- en adolescentengerichte prioriteiten van de SDG's om het recht van alle kinderen wereldwijd op gelijke toegang tot essentiële diensten te bevorderen, met inbegrip van sociale bescherming, gezondheidszorg en inclusief kwaliteitsonderwijs.
- Blijf pleiten voor de **naleving en inwerkingtreding van internationale wetten en normen die al bestaan om kinderen te beschermen in tijden van oorlog**, in het bijzonder om scholen, ziekenhuizen en andere beschermde infrastructuur zoals water en sanitaire voorzieningen te beschermen tegen aanvallen, om de rekrutering en het gebruik van kinderen door gewapende groepen en strijdkrachten te stoppen, en om het gebruik van explosieve wapens in bevolkte gebieden een halt toe te roepen.
- Lever een aanzienlijke bijdrage aan de **internationale klimaatfinanciering**, een pijler van de internationale solidariteit op klimaatgebied. Deze fondsen moeten een aanvulling vormen op de officiële ontwikkelingshulp.
- Ontwikkel een structureel mechanisme om ervoor te zorgen dat jongeren of jongerenorganisaties uit de partnerlanden worden geraadpleegd bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van bilaterale samenwerkingsprogramma's. Houd rekening met de stem van jongeren in partnerlanden om relevanter en duurzamer samenwerkingsbeleid en -programma's te garanderen.

Gemeenschappen en gewesten

- **Versterk het onderwijs in wereldburgerschap en solidariteit** voor alle kinderen, inclusief de meest kwetsbare, vanaf de kleuterschool en in alle soorten onderwijs.
- **Stop elk type wapenexport** waarbij het risico bestaat dat de wapens worden gebruikt om ernstige schendingen of misbruik van mensenrechten, waaronder kinderrechten, of van het internationale humanitaire recht te plegen of te vergemakkelijken.

Europees

Verzeker dat de rechten en specifieke behoeften van kinderen in aanmerking worden genomen en als prioriteiten worden beschouwd in het externe optreden en de programmering van de EU, zowel op humanitair als op ontwikkelingsgebied.

Dit memorandum is het resultaat van een intensieve samenwerking van de kinderrechtenactoren in België met de steun van vele partners uit verscheidene andere sectoren.

De coördinatie werd verzorgd door La CODE, Kinderrechtencoalitie Vlaanderen en UNICEF België.

Gezinsbond